

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

В.о.завідувача кафедри,
к. е. н., доцент

_____ **Ольга ГУБАРИК**
« ____ » _____ **2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: «Управління витратами та забезпечення фінансово-
економічної безпеки суб'єктів господарювання: проблеми та
перспективи»

Освітньо-професійна програма «Управління фінансово-економічною
безпекою»
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувач

Едуард ГАРАГАН

Науковий керівник,
к.е.н, доцент
науковий ступінь, посада

Олександр ТКАЧЕНКО

Дніпро – 2024

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку та фінансів

Кафедра: Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Освітньо-професійна програма: «Управління фінансово-економічною безпекою»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Рівень вищої освіти: другий (магістр)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____ Ігор ПРИХОДЬКО

« _____ » _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ на підготовку кваліфікаційної роботи

Гараган Едуарду Олександровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

- 1. Тема кваліфікаційної роботи** «Управління витратами та забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання: проблеми та перспективи»
керівник роботи Ткаченко Олександр Сергійович, к.е.н., доцент
затверджені наказом ДДАЕУ від « 20 » листопада 2023 р. № 3508
- 2. Строк подання здобувачем роботи** – 05 лютого 2024 року.
- 3. Вихідні дані до роботи** Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, реєстри синтетичного, аналітичного обліку та фінансова звітність Дослідного господарства Інституту овочівництва і баштанництва НААНУ.
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити).** Теоретичні та методологічні положення управління витратами при забезпеченні фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання. Організація обліково-аналітичного забезпечення управління витратами Дніпропетровської дослідної станції інституту овочівництва і баштанництва НААНУ. Удосконалення управління витратами в забезпеченні фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання. Висновки і пропозиції.
- 5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).**
Основні цілі управління витратами. Аналіз складу земельних угідь ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Аналіз динаміки середньорічної вартості основних і оборотних активів ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Оцінка динаміки виробленої товарної продукції ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Оцінка структури товарної продукції ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Аналіз діяльності ДДС ІОБ НААНУ за основними фінансово-економічними показниками в 2018-2022рр. Сильні сторони та недоліки служби економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ. Складові організації роботи служби економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ. Рівні складових служби економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ. Оцінка динаміки доходів ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. Оцінка динаміки показників

РЕФЕРАТ

Тема: «Управління витратами та забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання: проблеми та перспективи»

Кваліфікаційна робота: ст. 97 основного тексту, 15 табл., 20 рис., 66 літературних джерел.

Об'єктом дослідження: є процес удосконалення управління витратами суб'єктів господарювання та забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Предметом дослідження: виступають окремі положення теоретико-методологічних підходів управління капіталом підприємства, а також його удосконалення в системі його фінансово-економічної безпеки.

Метою дослідження є вивчення теоретико-методологічних положень управління витратами суб'єктів господарювання та пошук його удосконалення і перспектив розвитку при забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства.

Методи дослідження відсоткових чисел, хронологічного, теоретико-методологічного дослідження, узагальнення результатів аналізу, формалізовані методи, ланцюгової підстановки, арифметичної різниці, факторний аналіз, економетричне моделювання.

Визначено і узагальнено теоретичні і методологічні положення управління витратами суб'єктів господарювання та запропоновано пошук його удосконалення і перспектив розвитку при забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства.

Практичне завдання отриманих результатів полягає в розробці пропозицій щодо застосування практичних і методичних положень управління витратами суб'єктів господарювання та вирішення проблем його удосконалення і перспектив розвитку при забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства.

Ключові слова

ВИТРАТИ, УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ, АНАЛІЗ ВИТРАТ, СТРУКТУРА ВИТРАТ, ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА, ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКА.

ABSTRACT

Topic: "Managing costs and ensuring financial and economic security of business entities: problems and prospects"

Qualification work: art. 97 main text, 15 tables, 20 figures, 66 literary sources.

The object of the study: is the process of improving the management of costs of business entities and ensuring the financial and economic security of the enterprise.

The subject of the study: separate provisions of the theoretical and methodological approaches of capital management of the enterprise, as well as its improvement in the system of its financial and economic security.

The purpose of the study is to study the theoretical and methodological provisions of cost management of business entities and to search for its improvement and development prospects while ensuring the financial and economic security of the enterprise.

Methods of research of percentage numbers, chronological, theoretical and methodological research, generalization of analysis results, formalized methods, chain substitution, arithmetic difference, factor analysis, econometric modeling.

The theoretical and methodological provisions of cost management of business entities are defined and summarized, and the search for its improvement and development prospects while ensuring the financial and economic security of the enterprise is proposed.

The practical task of the obtained results consists in the development of proposals for the application of practical and methodical provisions of cost management of business entities and solving the problems of its improvement and development prospects while ensuring the financial and economic security of the enterprise.

Keywords

COSTS, COST MANAGEMENT, COST ANALYSIS, COST STRUCTURE, FINANCIAL AND ECONOMIC SYSTEM, FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY.

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	3
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЛОЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	11
1.1. Економічна сутність та поняття «витрати» суб'єктів господарювання	11
1.2. Сучасні підходи до управління витратами суб'єктів господарювання при забезпеченні їх фінансово-економічної безпеки	16
1.3. Організаційні складові системи управління витратами при забезпеченні фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання	23
Висновки до першого розділу	32
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ ІНСТИТУТУ ОВОЧІВНИЦТВА І БАШТАННИЦТВА НААНУ	34
2.1. Характеристика фінансово-економічної діяльності ДДС ІОБ НААНУ	34
2.2. Організація роботи служби економічної безпеки та оцінка стану її складових в підприємстві	40
2.3. Аналіз динаміки, складу та структури доходів і витрат ДДС ІОБ НААНУ	46
2.4. Оцінка та аналіз забезпечення фінансово-економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ	50
Висновки до другого розділу	57
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	

СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	64
3.1. Перспективи удосконалення управління витратами та забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання	64
3.2. Розробка економетричної моделі на основі регресійного аналізу залежності витрат ДДС ІОБ НААНУ	67
Висновки до третього розділу	75
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	97

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах глобальних змін та стабілізації ринкових відносин проблематика управління витратами повинна вирішуватись не тільки на рівні господарюючих суб'єктів, а і в цілому у всіх секторах економіки. Варто зауважити, що в перспективі розвиток суб'єктів господарювання в певній мірі залежить від складу витрат та управління ними в операційному та фінансово-інвестиційному аспекті. Забезпечуючи фінансову та економічну безпеку підприємствам необхідно оптимізувати структуру витрат таким чином, щоб при погіршенні умов функціонування фінансового ринку та його кон'юнктури підприємства мали достатньо потенціалу підвищити спроможність до фінансової стабільності.

Основною проблемою при управлінні витратами є можливість виникнення ризику банкрутства підприємств, особливо якщо перевищені обсяги нормативних витрат, не вистачає операційних або матеріальних витрат, або переважна більшість витрат є надмірною. Отже, доволі гострими та актуальними залишаються питання управління витратами як найважливішої функції при управлінні фінансовим механізмом підприємств та організацій, а також його економічної безпеки, які розглядалися неодноразово в науково обґрунтованих працях багатьох вчених, таких як: Бутинець Ф.Ф., Валуєв Б.І., Голов С.Ф., Грішнова О.А., Дорош Н.І., Дрозд І.К., Єфіменко В.І., Кірейцев Г.Г., Крупка Я.Д., Кузьмінський Ю.А., Кужельний М.В., Мних Є.В., Сопка В.В., Сук Л.К., Ткаченко Н.М., Чумаченко М.Г., Швець В.Г., Шевчук В.О., Безруких П.С., Новиченко П. П., Поклад І.І., Брю С., Макконелл К., Мацкевічюс Й.С., Семюельсон П., Стуков С.А., Ентоні Р., Яругов А. Проте недостатньо вивченою залишається проблематика концептуальних методологічних підходів при управлінні витрат підприємств в контексті забезпечення їх фінансової та економічної безпеки в сучасному ринковому конкурентному середовищі.

Мета дослідження. Метою роботи являється дослідження теоретичних положень, методологічних аспектів, проблем та перспектив управління витратами при забезпеченні фінансово-економічної безпекою суб'єктів господарювання:

Завдання дослідження визначимо за такими напрямками:

- узагальнити та визначити економічну сутність витрат та їх роль в процесі виробництва суб'єктів господарювання;
- дослідити сучасні підходи до управління витратами суб'єктів господарювання при забезпеченні їх фінансово-економічної безпеки;
- відокремити організаційні складові системи управління витратами при забезпеченні фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання;
- вивчити характеристику фінансово-економічної діяльності господарства ДДС ІОБ НААНУ;
- проаналізувати динаміку складу та структури доходів і витрат господарства ДДС ІОБ НААНУ;
- здійснити оцінку та аналіз показників, що забезпечують фінансово-економічну безпеку господарства ДДС ІОБ НААНУ;
- окреслити перспективи удосконалення управління витратами та фінансово-економічного забезпечення безпеки суб'єктів господарювання;
- розробити економетричну модель на основі регресійного аналізу залежності витрат ДДС ІОБ НААНУ.

Об'єктом дослідження виступає процес управління витратами та перспективи забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Предметом дослідження являються проблеми та перспективи управління витратами та забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Методи дослідження. Теоретико-методологічні основи дослідження полягають у застосуванні методів, способів та інструментів на основі систематизації загальних теоретичних та фундаментальних аспектів економічної науки щодо специфіки управління витратами суб'єктів господарювання, а також проблем та перспектив їх фінансово-економічної безпеки.

В ході написання кваліфікаційної роботи застосовані такі методи: відсоткових чисел, хронологічного, теоретико-методологічного підходу, узагальнення результатів аналізу, формалізації, ланцюгової підстановки, арифметичної різниці, факторний аналіз, економетричне моделювання.

Наукова новизна одержаних результатів заснована на визначенні і узагальненні теоретичних і методологічних положень управління витратами суб'єктів господарювання, а також проблем та перспектив їх розвитку при забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства.

удосконалено:

- організацію системи управління витратами та механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання;
- методологічні аспекти формування складових управління витратами на основі сучасної системи стратегічного розвитку господарюючих суб'єктів;
- організаційні складові системи управління витратами при забезпеченні фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання

набуло подальшого розвитку:

- теоретичні аспекти та методологічні підходи визначення економічної сутності «витрати» в сучасній системі ефективного управління підприємством, що є важливим аспектом успішності будь-якого суб'єкта господарювання, оскільки воно дозволяє оптимізувати процеси прийняття управлінських рішень і забезпечує ефективне використання ресурсів, також вивчення та аналіз витрат допомагає підприємствам приймати обґрунтовані рішення щодо управління ресурсами, збільшення ефективності виробництва

та досягнення конкурентних переваг на ринку;

- системні підходи щодо перспектив підвищення ефективності управління витратами, які включають стратегічне управління витратами, оптимізацію процесів і систем, аналіз даних та прогнозування, , спрямованих на зниження витрат, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та мінімізацію ризиків. Шляхом впровадження цих підходів суб'єкти господарювання можуть досягти фінансової стабільності та забезпечити свою фінансову безпеку в умовах змінного економічного середовища забезпечуючи ефективне використання ресурсів та зниження фінансових ризиків і в сфері виробництва суб'єктів господарювання.

Практичне завдання отриманих результатів полягає в розробці пропозицій щодо застосування практичних і методичних положень управління витратами суб'єктів господарювання та вирішення проблем його удосконалення і перспектив розвитку при забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства.

Публікації. За отриманими результатами кваліфікаційної роботи опублікована стаття в колективній монографії «Обліково-фінансове забезпечення в управлінні економічною стійкістю підприємства: сучасні тенденції і перспективи розвитку» обсягом 0,5 друк.арк. (грудень, 2023р.).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЛОЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1 Економічна сутність та поняття «витрати» суб'єктів господарювання

Економічна сутність витрат суб'єктів господарювання полягає в усіх матеріальних і фінансових ресурсах, які вони витрачають для забезпечення виробництва товарів або послуг, а також для здійснення інших діяльностей, спрямованих на досягнення своїх цілей.

Поняття «витрати» суб'єктів господарювання включає в себе різноманітні види витрат, рис. 1.1.

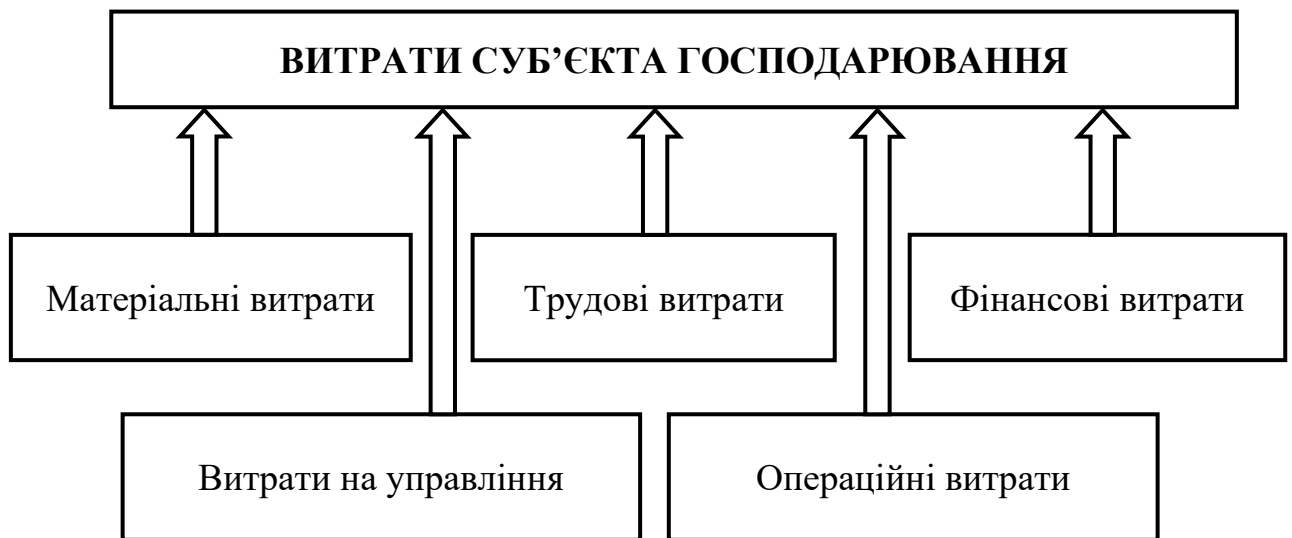

Рис. 1.1. Витрати суб'єктів господарювання

1. Матеріальні витрати – це витрати на сировину, матеріали, комплектуючі та інші матеріальні ресурси, необхідні для виробництва.

Матеріальні витрати є однією з ключових категорій витрат суб'єктів господарювання і включають в себе всі затрати на придбання сировини, матеріалів, комплектуючих та інших матеріальних ресурсів, необхідних для виробництва товарів або послуг [64]. Це можуть бути такі види витрат, як:

– Сировина – це основний матеріал, який використовується для виготовлення продукту. Наприклад, для виробництва меблів це може бути деревина, для виробництва одягу - тканина тощо.

– Матеріали – включають в себе будь-які додаткові матеріали, які використовуються під час виробництва. Наприклад, кнопки та блискавки для одягу, вітчизняні компоненти для електроніки тощо.

– Комплектуючі – це деталі чи компоненти, які використовуються для збирання кінцевого продукту. Наприклад, автомобільні запчастини, які використовуються для виготовлення автомобіля.

– Технічні ресурси – це можуть бути енергія, вода, газ тощо, які використовуються в процесі виробництва.

Матеріальні витрати є однією з основних складових собівартості продукції або послуги. Ефективне управління цими витратами, включаючи раціоналізацію використання ресурсів та пошук альтернативних постачальників, допомагає знизити загальні витрати підприємства і підвищити його конкурентоспроможність на ринку [59, с.239].

2. Трудові витрати – затрати на оплату праці працівників, включаючи заробітну плату, винагороди, соціальні виплати тощо.

Трудові витрати включають в себе всі затрати, пов'язані з оплатою праці працівників підприємства. Охоплюють не лише прямі виплати зарплат та винагород за виконану роботу, а й додаткові витрати, пов'язані з утриманням персоналу. Ось деякі складові трудових витрат:

– Зарплата – це головна складова частина трудових витрат, яка охоплює оплату праці працівників за фактично виконану роботу відповідно до умов трудового договору або контракту.

– Соціальні виплати – вони включають в себе будь-які додаткові виплати, які підприємство здійснює в межах соціального забезпечення своїх працівників, такі як страхування, медичне страхування, пенсійні внески тощо.

– Додаткові вигоди – можуть бути різні додаткові вигоди або

компенсації, які підприємство надає своїм працівникам, такі як оплата за робочий час, який виходить за межі звичайного робочого часу, компенсація за виконання небезпечних робіт, відпусткові виплати та інше.

– Податки та обов'язкові внески – обов'язкові платежі до бюджету держави, які сплачуються з оплати праці працівників та покривають податки на доходи, соціальне страхування та інші обов'язкові внески.

Управління трудовими витратами важливо для ефективного функціонування будь-якого підприємства, оскільки ці витрати часто становлять значну частину загальних витрат компанії і можуть впливати на її конкурентоспроможність та прибутковість [12, с.160].

3. Фінансові витрати – витрати на отримання кредитів, погашення відсотків за позиками, комісійні платежі та інші фінансові зобов'язання. Фінансові витрати включають в себе різноманітні затрати, пов'язані з фінансовою діяльністю суб'єкта господарювання. Докладніше про ці витрати:

– Отримання кредитів. Коли суб'єкт господарювання вирішує скористатися фінансуванням через кредити, він зазвичай стикається з рядом витрат. Це може включати в себе витрати на оцінку кредитоспроможності, оплату послуг фінансових посередників, а також комісійні витрати, пов'язані з укладанням угоди про кредит.

– Погашення відсотків за позиками. Суб'єкти господарювання, які беруть у кредит, зазвичай зобов'язані платити відсотки за використання позикових коштів. Ці відсотки становлять фінансові витрати для підприємства.

– Комісійні платежі. Під час отримання фінансових послуг, таких як укладання угод про кредит, вкладання коштів у фінансові інструменти або здійснення інших операцій, суб'єкти господарювання можуть підлягати платі за послуги фінансових посередників чи фінансових установ.

– Інші фінансові зобов'язання. Включає в себе будь-які інші витрати, пов'язані з управлінням фінансами підприємства, такі як оплата фінансових консультантів, витрати на здійснення операцій з обміну валют, витрати на

здійснення фінансових аналізів та інші подібні зобов'язання.

Ці фінансові витрати є важливою частиною фінансової діяльності будь-якого суб'єкта господарювання і враховуються при розрахунку загальних витрат і прибутку підприємства.

4. Витрати на управління – затрати на утримання апарату управління, бухгалтерського обліку, маркетингу та інших служб компанії. Витрати на управління є однією з важливих складових частин економічних витрат суб'єктів господарювання. Ці витрати включають в себе різноманітні затрати, пов'язані з управлінням підприємством і забезпеченням його ефективної діяльності. Основні складові витрат на управління включають:

I. Зарплата та винагороди персоналу управління – включає в себе оплату керівництва, менеджерів на різних рівнях, а також фахівців з управління, які відповідають за різні аспекти діяльності підприємства.

II. Витрати на наймання працівників – підприємства можуть також залучати зовнішніх консультантів або фахівців на певний час для вирішення конкретних завдань або проблем.

III. Витрати на офісні приміщення та устаткування – включає в себе орендну плату за офісні приміщення, комунальні послуги, обладнання для офісу, програмне забезпечення та інфраструктуру для управління, адміністративні споруди.

IV. Витрати на навчання та розвиток персоналу – сучасне управління вимагає постійного навчання та розвитку персоналу для впровадження новітніх методів та стратегій управління.

V. Витрати на адміністративні послуги – включає в себе витрати на послуги з бухгалтерського обліку, юридичне обслуговування, страхування, телекомунікації та інші адміністративні послуги, необхідні для підтримки управлінських процесів.

Такі види витрат необхідні для забезпечення ефективного управління підприємством і забезпечення його успішної діяльності. Управління цими витратами є важливою складовою частиною стратегії управління

підприємством і вимагає уваги керівництва до оптимізації та ефективного використання ресурсів [19, с.58].

5. Операційні витрати включають в себе витрати на виробництво, збут, рекламу, транспортні витрати та інші затрати, пов'язані з основною діяльністю підприємства.

Витрати на виробництво – витрати включають в себе всі витрати, пов'язані з виробництвом товарів або послуг. Можуть включати витрати на сировину, енергію, працю, обладнання, амортизацію виробничих майданчиків і машин, а також будь-які інші прямі витрати, пов'язані з процесом виробництва [11, с.20].

Витрати на збут – витрати включають в себе всі витрати, пов'язані з реалізацією товарів або послуг. Можуть включати витрати на рекламу, транспортування товарів до пунктів продажу, оплату торговельного персоналу, а також будь-які інші витрати, пов'язані з маркетингом та збутом.

Витрати на рекламу – включають в себе всі витрати, пов'язані з рекламою товарів або послуг. Можуть включати витрати на розміщення рекламних оголошень у засобах масової інформації, витрати на розробку рекламних матеріалів, витрати на участь у виставках та інші витрати, пов'язані з просуванням товарів на ринку.

Транспортні витрати – витрати, пов'язані з переміщенням товарів від виробника до споживача. Може включати витрати на транспортні послуги, пакування, страхування вантажів та інші витрати, пов'язані з доставкою товарів [51].

Ці витрати представляють основні складові частини операційних витрат, які необхідно враховувати підприємствам для ефективного управління витратами та забезпечення прибутковості діяльності в системі фінансово-економічної безпеки.

Витрати є необхідною складовою частиною економічної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, і їх ефективне управління є ключовим аспектом забезпечення успішності підприємства.

1.2 Сучасні підходи до управління витратами суб'єктів господарювання при забезпеченні їх фінансово-економічної безпеки

Управління витратами є критичним аспектом стратегії управління бізнесом будь-якого суб'єкта господарювання. Витрати включають у себе будь-які грошові витрати, пов'язані з виробництвом товарів або послуг, а також з управлінням компанією. Ефективне управління цими витратами може визначити успіх або невдачу бізнесу, його економічну і фінансову безпеку [37].

Основні цілі управління витратами для забезпечення фінансово-економічної безпеки представлені на рисунку 1.2:

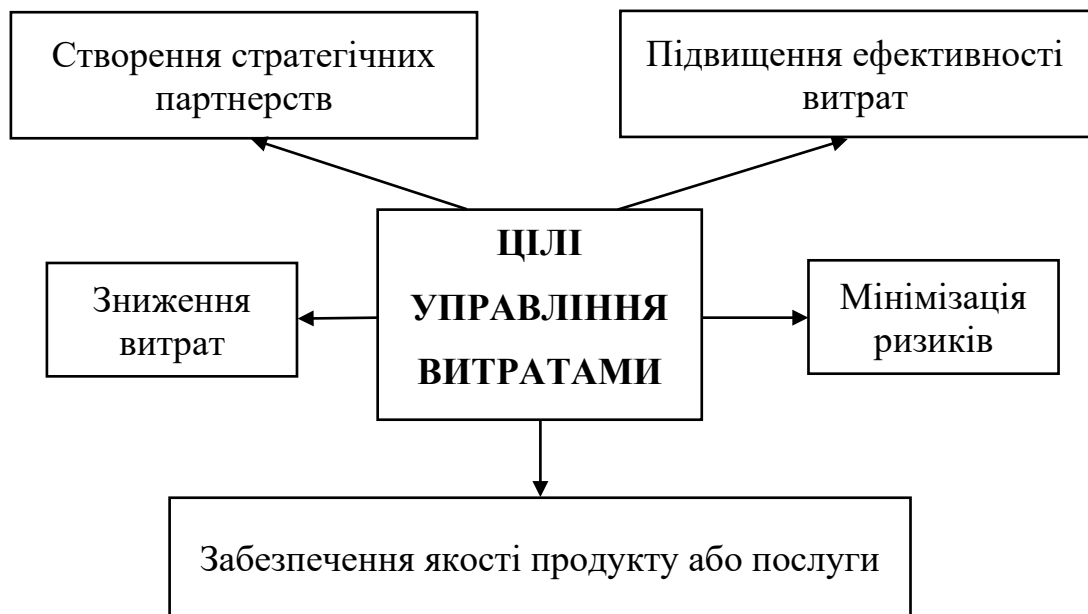

Рис. 1.2. Основні цілі управління витратами

Зниження витрат – може бути досягнуто через різні заходи, такі як перегляд контрактів з постачальниками, оптимізація процесів виробництва, використання більш ефективних технологій тощо.

Підвищення ефективності витрат – замість простого зниження витрат, суб'єкти господарювання можуть зосередитися на тому, як краще використовувати свої ресурси, щоб отримати більше вартості за кожен витрачений гривню.

Забезпечення якості продукту або послуги, подекуди витрати можуть бути необхідні для забезпечення високої якості продукту або послуги, що в свою чергу може призвести до збільшення конкурентоспроможності компанії на ринку.

Мінімізація ризиків – керування витратами також може включати ідентифікацію та зменшення ризиків, пов'язаних зі змінами цін на ресурси або змінами в економічному середовищі.

Створення стратегічних партнерств – співпраця з надійними постачальниками та іншими партнерами може допомогти компанії отримати доступ до спеціалізованих ресурсів та послуг за більш вигідними умовами.

Загалом, управління витратами є складним процесом, який вимагає постійного моніторингу, аналізу та стратегічного планування з метою забезпечення ефективного використання ресурсів компанії.

Сучасні підходи до управління витратами суб'єктів господарювання в контексті забезпечення їх фінансово-економічної безпеки включають різноманітні стратегії, інструменти та методи. Основних з них:

I. Стратегічне управління витратами.

Суб'єкти господарювання повинні розробляти стратегії управління витратами, які відповідають їхнім цілям та стратегічному напрямку розвитку. Включає аналіз ефективності витрат, ідентифікацію пріоритетних напрямків інвестицій, розробку планів зменшення невиправданих витрат та впровадження стратегічних метрик витрат [16].

Аналіз ефективності витрат – цей етап передбачає детальний аналіз усіх видів витрат, які здійснюються суб'єктом господарювання. Він включає в себе не лише фінансовий аналіз, а й оцінку того, як ці витрати впливають на ключові показники продуктивності та стратегічні цілі компанії. Наприклад, здійснення витрат на розвиток нового продукту може зменшити прибутковість в найближчому майбутньому, але забезпечити конкурентну перевагу в подальшому [25, с.212].

Ідентифікація пріоритетних напрямків інвестицій. На основі аналізу

ефективності витрат необхідно визначити пріоритетні напрямки для інвестування ресурсів. Це може включати розвиток нових продуктів або послуг, покращення процесів виробництва, впровадження нових технологій, розвиток каналів збуту тощо.

Розробка планів зменшення невиправданих витрат. Не всі види витрат можуть бути ефективними або необхідними для досягнення стратегічних цілей компанії. Тому важливо розробити плани зменшення невиправданих витрат, тобто тих, що не приносять достатньої користі або можуть бути зменшені без втрати продуктивності чи якості. Це може включати оптимізацію процесів, удосконалення управління запасами, впровадження програм енергоефективності тощо [23].

Впровадження стратегічних метрик витрат. Для ефективного стратегічного управління витратами необхідно визначити ключові метрики, за якими буде відслідковуватися їхня ефективність. Це можуть бути такі показники, як відношення витрат до прибутку, витрати на одиницю продукції, чиста додана вартість від кожної гривні витрат затрачених на виготовлення продукції тощо.

Всі ці кроки допомагають суб'єктам господарювання оптимізувати свої витрати з урахуванням стратегічних цілей та забезпечити більшу фінансову стійкість та ефективність їхнього бізнесу.

II. Оптимізація процесів і систем базується на:

1. Впровадження ефективних систем управління – системи управління, такі як ERP (Enterprise Resource Planning), CRM (Customer Relationship Management), або SCM (Supply Chain Management), дозволяють підприємствам автоматизувати та оптимізувати різні процеси, включаючи облік, замовлення, складське господарство, та взаємодію з клієнтами та постачальниками. Це допомагає підприємствам зменшити ручну працю, підвищити точність даних та забезпечити кращий контроль над витратами.

2. Автоматизація процесів. Замість виконання багатьох рутинних операцій вручну, сучасні підходи передбачають автоматизацію цих процесів

за допомогою програмного забезпечення та інтеграції різних систем. Наприклад, автоматизація процесу замовлення та оплати може зменшити час на обробку замовлень та уникнути помилок, що можуть призвести до додаткових витрат.

3. Використання аналітики для оптимізації витрат – системи управління даними та аналітики дозволяють підприємствам аналізувати великі обсяги даних щодо витрат, ідентифікувати тенденції та виявляти можливості для оптимізації. Наприклад, аналіз витрат на різних етапах виробництва може допомогти знайти ефективніші способи виробництва або джерела постачання.

4. Підвищення ефективності співпраці в середині організації та з зовнішніми партнерами – впровадження систем управління спільним доступом до даних дозволяє різним відділам та підрозділам організації спільно працювати над проектами та завданнями, що може призвести до оптимізації витрат та підвищення продуктивності. Також, покращена співпраця з постачальниками та партнерами може призвести до отримання кращих умов поставок та зниження витрат на закупівлю.

Оптимізація процесів і систем є важливою складовою сучасного управління витратами, оскільки дозволяє підприємствам підтримувати ефективний контроль над витратами та підвищувати їхню фінансову ефективність.

III. Аналіз даних та прогнозування.

Використання аналітичних інструментів та технологій для аналізу витратних партнерів, ідентифікації тенденцій та прогнозування майбутніх витрат дозволяє суб'єктам господарювання приймати обґрунтовані рішення щодо управління витратами.

Аналіз даних є ключовим етапом управління витратами. Він включає збір, обробку, аналіз та інтерпретацію інформації про витрати підприємства. Для цього використовуються різноманітні джерела даних, такі як фінансові звіти, облікові системи, інформація про ланцюг постачання, внутрішні та

зовнішні звіти тощо.

Під час аналізу даних важливо виявляти основні тенденції у витратах, ідентифікувати фактори, що впливають на їх зміну, та розуміти, як ці витрати відображаються на фінансовому стані підприємства.

Прогнозування витрат передбачає визначення майбутніх витрат на основі аналізу наявних даних та інших факторів, що можуть впливати на витрати. Цей процес може включати в себе використання статистичних моделей, аналітичних методів, машинного навчання та інших технік прогнозування [38, с.32].

Прогнозування витрат дозволяє суб'єктам господарювання планувати свої фінансові ресурси, уникати несподіваних витратних ситуацій та приймати обґрунтовані рішення щодо управління витратами в майбутньому.

Застосування аналітичних інструментів та технологій для аналізу даних та прогнозування витрат дозволяє суб'єктам господарювання ефективно управляти своїми ресурсами, зменшуючи ризики та забезпечуючи стабільність фінансового стану підприємства.

IV. Фокус на ефективності.

Замість простого зниження витрат, сучасні підходи враховують питання ефективності витрат. Це означає зосередження на витратах, які приносять найбільшу добавлену вартість для бізнесу, та зменшення або оптимізація витрат, які не приносять значної користі.

Фокус на ефективності витрат:

1. Аналіз витрат:

– Спочатку потрібно здійснити докладний аналіз всіх видів витрат суб'єкта господарювання. Охоплює як прямі витрати на матеріали та послуги, так і операційні витрати, включаючи зарплати та адміністративні витрати.

– Під час аналізу важливо ідентифікувати ті витрати, які додають значну користь для бізнесу (наприклад, витрати на дослідження та розвиток нових продуктів) та ті, які можна раціоналізувати або зменшити без шкоди

для діяльності компанії.

2. Оптимізація витрат – після ідентифікації витрат, що не є ефективними, потрібно розглянути можливості їх оптимізації. Це може включати пошук більш ефективних альтернатив постачання, використання технологій для зменшення витрат або перегляд процесів для зниження витратних зайвостей.

3. Створення стратегій ефективних інвестицій – ефективне управління витратами також передбачає правильне розподілення ресурсів на ті проекти та ініціативи, які мають найбільший потенціал для зростання та розвитку бізнесу. Це може включати інвестиції у нові технології, розвиток нових ринків або підвищення якості продукції чи послуг.

4. Систематичне вдосконалення. Важливо пам'ятати, що ефективне управління витратами є постійним процесом. Компанії повинні регулярно переглядати свої витрати, аналізувати результати та вносити корективи до стратегій витрат відповідно до змін в бізнес-середовищі та стратегічних цілей.

Фокус на ефективності витрат допомагає суб'єктам господарювання забезпечити не лише зниження загальних витрат, але і максимізацію вартості за кожен витрачений гривню, що веде до збільшення фінансової стійкості та конкурентоспроможності компанії [41, с.99].

V. Стратегічні партнерства та переговори з постачальниками.

Встановлення довгострокових партнерських відносин з ключовими постачальниками може допомогти отримати кращі умови поставок та знизити витрати через обмін інформацією та спільний аналіз ланцюга постачання. Зважаючи на значення стратегічних партнерств та постачальників для управління витратами й забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, можна деталізувати цей пункт:

– Аналіз ланцюга постачання – перш ніж укласти стратегічні партнерства, суб'єкти господарювання повинні ретельно проаналізувати свій

ланцюг постачання. Включає ідентифікацію ключових постачальників, оцінку їхньої надійності, якості товарів або послуг, цінової конкурентоспроможності тощо.

– Визначення стратегічних постачальників – після аналізу ланцюга постачання суб'єкти господарювання можуть визначити постачальників, з якими хотіли б розвивати стратегічне партнерство. Ці постачальники можуть бути обрані на підставі різних критеріїв, таких як якість продукції, цінова політика, гнучкість у відносинах тощо.

– Переговори та укладання угод – після визначення потенційних стратегічних партнерів суб'єкти господарювання розпочинають переговори з ними. Під час цих переговорів сторони обговорюють умови співпраці, включаючи цінову політику, обсяги поставок, строків поставок, гарантії якості, питання щодо спільного розвитку інновацій тощо.

– Спільний аналіз і оптимізація процесів – після укладання угоди з постачальниками суб'єкти господарювання можуть провести спільний аналіз процесів постачання для ідентифікації можливостей оптимізації. Це може включати впровадження спільних систем управління запасами, зменшення логістичних витрат, раціоналізацію процесів виробництва тощо.

– Моніторинг та оновлення угод – стратегічні партнерства потребують постійного моніторингу та оновлення угод з постачальниками. Це дозволяє адаптуватися до змін в умовах ринку, вдосконалювати процеси постачання та забезпечувати взаємне співробітництво між контрагентами на довгостроковій основі.

Стратегічні партнерства з постачальниками допомагають суб'єктам господарювання забезпечувати стабільність постачання, отримувати кращі умови та знижувати ризики, що сприяє підвищенню їхньої фінансово-економічної безпеки [18].

Ці підходи допомагають суб'єктам господарювання забезпечити оптимальний рівень витрат, що сприяє підвищенню їхньої фінансово-економічної безпеки.

1.3 Організаційні складові системи управління витратами при забезпеченні фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання

Системи управління витратами в контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання можуть включати різноманітні організаційні складові. Ось деякі з них:

I. Бюджетування та планування витрат.

Розроблення і контроль за виконанням бюджетів дозволяють компаніям ефективно розподіляти фінансові ресурси та встановлювати стратегічні пріоритети.

Бюджетування:

- Розробка бюджетів. Перший крок – це розробка різних видів бюджетів, таких як бюджети на операційну діяльність, інвестиційні бюджети, бюджети маркетингу тощо. Ці бюджети розробляються на підставі стратегічних цілей компанії та урахуванням її можливостей та обмежень.

- Узгодження бюджетів. Після розробки окремих бюджетів вони узгоджуються з відповідними підрозділами та керівництвом компанії для впевненості в їхній реалістичності та відповідності стратегічним цілям.

- Затвердження бюджетів. Після узгодження бюджети остаточно затверджуються керівництвом компанії. Це стає основою для планування та контролю за витратами протягом визначеного періоду.

Планування витрат:

- Розподіл бюджетних ресурсів. Затверджений бюджет розподіляється між різними видами витрат, такими як оплата праці, закупівля матеріалів, маркетингові витрати тощо, з урахуванням стратегічних пріоритетів.

- Встановлення керованих витратних лімітів. Керівні витратні ліміти встановлюються для різних підрозділів та проектів для того, щоб керівництво могло контролювати та обмежувати витрати в межах затверджених бюджетів.

- Моніторинг та аналіз виконання бюджету. Регулярний моніторинг виконання бюджету дозволяє вчасно виявляти відхилення від плану та приймати коригувальні заходи у разі необхідності.

Бюджетування та планування витрат стають основою для ефективного управління фінансовими ресурсами компанії та допомагають досягти фінансової стабільності та безпеки.

II. Системи обліку витрат.

Збір та аналіз даних про витрати допомагає ідентифікувати області зайвих витрат та виявляти можливості для оптимізації витрат. Системи обліку витрат є важливою складовою управління витратами для забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання та охоплюють:

1. Системи обліку витрат – системи включають в себе процес збору, класифікації та реєстрації витрат, що включаються в діяльність підприємства. Це може включати витрати на сировину, матеріали, працю, послуги, амортизацію обладнання та інші операційні витрати.

2. Класифікація витрат. Важливою частиною системи обліку витрат є їх класифікація за різними категоріями. Це допомагає керівництву та фінансовим аналітикам зрозуміти, куди йдуть гроші та як їх можна оптимізувати. Наприклад, витрати можуть бути класифіковані за функціональним призначенням (виробництво, маркетинг, дистрибуція тощо) або за об'єктом витрат (сировина, праця, оренда тощо).

3. Внутрішній облік витрат. Крім зовнішнього фінансового звітування, компанії можуть також вести внутрішній облік витрат для внутрішнього управління. Це може включати розробку бюджетів витрат на окремі проекти або департаменти, а також встановлення механізмів контролю за їх виконанням.

4. Аналіз витрат. Після того як дані про витрати зібрані та класифіковані, проводиться їх аналіз. Це допомагає виявити області, де можна здійснити заходи з ефективного управління витратами. Наприклад, шляхом ідентифікації зайвих або неефективних витрат та пошуку шляхів їх

зменшення або уникнення.

5. Планування та прогнозування. На основі аналізу витрат і розподілу фінансових ресурсів можна розробити плани та прогнози на майбутнє. Це допомагає управлінню приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу бюджету та стратегічному плануванню.

Ці аспекти систем обліку витрат є важливими для ефективного управління фінансовими ресурсами та забезпечення фінансової стійкості та безпеки суб'єктів господарювання.

III. Контроль витрат.

Встановлення систем контролю за витратами дозволяє уникати недостачі та недоречного використання фінансових ресурсів.

Контроль витрат є ключовою організаційною складовою системи управління витратами при забезпеченні фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання [4, с.16].

Контроль витрат полягає в систематичному моніторингу та перевірці всіх фінансових витрат, що здійснюються в межах діяльності підприємства або організації. Основні етапи контролю витрат включають:

1. Встановлення стандартів витрат. Перший крок – це розробка стандартів або нормативів витрат для різних видів діяльності. Ці стандарти можуть бути визначені для конкретних операцій, проектів, виробничих процесів тощо.

2. Фіксація та класифікація витрат. Усі витрати повинні бути фіксовані та класифіковані згідно зі стандартами бухгалтерського обліку. Це допомагає уникнути недостачі в інформації та забезпечити правильність аналізу витрат.

3. Порівняння фактичних витрат із стандартами. Періодично (зазвичай щомісяця або кварталю) проводиться порівняння фактичних витрат із встановленими стандартами. Це допомагає виявити відхилення та визначити області, де можна покращити ефективність витрат.

4. Аналіз відхилень. Виявлені відхилення між фактичними та стандартними витратами аналізуються для визначення причин та

впровадження корекційних заходів.

5. Управлінське прийняття рішень. На основі аналізу відхилень приймаються рішення щодо змін у стратегії управління витратами, бюджетуванні та плануванні.

6. Запобігання шахрайству та втратам. Контроль витрат також включає в себе заходи для запобігання шахрайству, недостачі та недопущення нецільового використання фінансових ресурсів.

7. Постійне вдосконалення процесу. Система контролю витрат повинна постійно вдосконалюватися на основі здобутих досвіду та змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі організації.

Зазначені кроки допомагають підприємствам ефективно керувати своїми витратами, зменшувати ризики втрат та забезпечувати фінансову стабільність та безпеку [6, с.148].

IV. Стратегічне управління витратами.

Розробка та впровадження стратегій зменшення витрат на основі аналізу діяльності та пошуку нових шляхів оптимізації витрат.

Стратегічне управління витратами – це підхід до управління витратами, що базується на розробці та впровадженні довгострокових стратегій та планів зменшення витрат без шкоди для якості продукції чи послуг. Основні етапи стратегічного управління витратами включають:

– Аналіз витрат. В першу чергу необхідно провести детальний аналіз всіх видів витрат, які здійснюються в організації. Це включає витрати на сировину, працю, технології, маркетинг, дистрибуцію та інші. Аналіз повинен виявити області, де можливі покращення та оптимізація.

– Визначення пріоритетів. Після аналізу потрібно визначити пріоритетні напрямки зменшення витрат. Це може включати такі заходи, як перегляд умов контрактів з постачальниками, впровадження нових технологій для зменшення витрат на енергію або виробництво, оптимізація виробничих процесів тощо.

– Розробка стратегій. На основі аналізу витрат і визначення пріоритетів

розробляються конкретні стратегії зменшення витрат. Ці стратегії можуть включати в себе перегляд умов договорів з постачальниками для отримання кращих цін, вдосконалення виробничих процесів для зменшення відходів та витрат на працю, а також впровадження програм ефективного управління запасами.

– Впровадження та контроль. Після розробки стратегій необхідно їх впровадити та забезпечити контроль за їх виконанням. Це може включати в себе створення спеціальних команд або відділів, відповідальних за впровадження стратегій, а також систем моніторингу та звітності для визначення ефективності заходів з управління витратами.

Стратегічне управління витратами спрямоване на досягнення балансу між зменшенням витрат і збереженням якості та конкурентоспроможності продукції чи послуг. Воно дозволяє підприємствам оптимізувати свої витрати на довгостроковій основі та забезпечити стійкий економічний розвиток.

V. Впровадження технологічних інструментів.

Використання спеціалізованих програмних засобів для автоматизації процесів управління витратами та аналізу фінансової інформації.

В сучасному світі технології відіграють ключову роль у підтримці ефективного управління витратами. Впровадження спеціалізованих програмних засобів та інформаційних систем може значно полегшити процес управління витратами і забезпечити більшу точність та швидкість обробки фінансової інформації. Ось деякі конкретні аспекти впровадження технологічних інструментів:

1. ERP-системи (Enterprise Resource Planning) – ці інтегровані системи управління підприємством об'єднують різні функціональні області, такі як бухгалтерія, фінанси, управління запасами, управління виробництвом тощо. Вони дозволяють автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу фінансової інформації, що спрощує контроль витрат та планування бюджетів.

2. Системи управління закупівлями (Procurement Management Systems) – ці системи допомагають управляти процесом закупівлі товарів і послуг, від

пошуку постачальників до контролю за виконанням угод. Вони можуть автоматизувати процеси вибору постачальників, укладення угод, обліку запитів на закупівлю та контролю за витратами.

3. Системи аналізу даних та Business Intelligence (BI) – ці системи дозволяють аналізувати великі обсяги фінансової інформації та створювати звіти та показники для прийняття управлінських рішень. Вони допомагають ідентифікувати тенденції витрат, виявляти можливості для ефективного управління витратами та прогнозувати майбутні ризики.

4. Електронні системи обліку та звітності – ці системи дозволяють автоматизувати процеси обліку витрат, формування фінансових звітів та податкової звітності. Вони спрощують ведення обліку витрат і забезпечують точність та достовірність фінансової звітності.

Впровадження цих технологічних інструментів допомагає суб'єктам господарювання покращити контроль витрат, зменшити адміністративні витрати та забезпечити більшу ефективність управління фінансовими ресурсами [18].

VI. Оптимізація ланцюга постачання.

Аналіз та оптимізація ланцюга постачання дозволяє зменшити витрати на закупівлю матеріалів та послуг. Ось детальний розбір цього пункту:

1. Аналіз ланцюга постачання. Перший крок - детальний аналіз всього ланцюга постачання, включаючи постачальників, транспортні витрати, складське управління та процеси доставки. Це дозволяє виявити можливості для оптимізації та зменшення витрат.

2. Оцінка постачальників. Перевірка ефективності поточних постачальників щодо ціни, якості та надійності. Можливе виявлення альтернативних постачальників або переговори з поточними для отримання кращих умов.

3. Мінімізація витрат на складування. Оптимізація складських запасів та процесів управління запасами для зменшення затрат на зберігання та обробку товарів.

4. Вдосконалення логістики. Покращення процесів доставки та розподілу товарів для зменшення витрат на транспортування та скорочення часу доставки.

5. Використання технологічних рішень. Впровадження спеціалізованих програмних засобів для автоматизації управління ланцюгом постачання, що дозволяє підвищити ефективність та зменшити ризики помилок.

6. Стратегічне партнерство. Розвиток стратегічних партнерств з ключовими постачальниками для спільного вирішення проблем та пошуку нових можливостей для зменшення витрат.

7. Моніторинг та вдосконалення. Постійний моніторинг та аналіз результатів оптимізації ланцюга постачання з метою постійного вдосконалення процесів та досягнення оптимальних результатів.

Ці кроки допомагають суб'єктам господарювання ефективно управляти витратами, зменшуючи їх і підвищуючи загальну фінансову стабільність та безпеку.

VII. Ефективне управління проектами.

Впровадження систем управління проектами допомагає уникнути перевищення бюджетів та строків виконання, що зменшує ризики витрат.

Ефективне управління проектами є ключовим елементом для досягнення успіху в будь-якій організації. В контексті управління витратами та забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, ефективне управління проектами стає особливо важливим, оскільки проекти часто є ключовими джерелами витрат та можуть мати значний вплив на фінансове становище компанії [22, с.19].

Основні аспекти ефективного управління проектами включають:

1. Планування проекту – включає в себе розробку детального плану проекту, визначення цілей, обсягу робіт, ресурсів, термінів та бюджету. Планування дозволяє визначити очікувані витрати та встановити контрольні точки для відстеження виконання проекту.

2. Керування витратами – включає в себе ретельний контроль за

витратами на протязі всього життєвого циклу проекту. Це означає встановлення бюджету проекту, відстеження витрат, ідентифікацію потенційних перевищень бюджету та прийняття заходів для їх управління.

3. Управління ризиками – врахування ризиків та їх впливу на витрати є важливою частиною управління проектами. Це включає в себе ідентифікацію потенційних ризиків, їх оцінку, розробку стратегій мінімізації ризику та резервування бюджету для непередбачених витрат, пов'язаних із ризиками.

4. Контроль та звітність – системи контролю та звітності дозволяють відстежувати виконання проекту відносно плану, виявляти відхилення та приймати вчасні корективні заходи. Це може включати регулярне звітування про стан проекту, витрати та інші важливі показники.

5. Оптимізація витрат – під час управління проектами необхідно постійно шукати можливості для оптимізації витрат. Це може включати пошук альтернативних постачальників, використання ефективних технологій та процесів, а також управління персоналом та ресурсами.

Загалом, ефективне управління проектами допомагає забезпечити вчасне та успішне виконання проектів, мінімізує витрати та ризики і сприяє досягненню фінансової стабільності та безпеки для суб'єктів господарювання.

VIII. Аналіз та прогнозування фінансових ризиків.

Використання методів аналізу та прогнозування дозволяє ідентифікувати потенційні фінансові ризики та розробляти стратегії їх управління. Зважаючи на важливість управління фінансовими ризиками для забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання включає такі елементи:

1. Ідентифікація ризиків. Перший крок – це ідентифікація потенційних фінансових ризиків, які можуть виникнути у діяльності суб'єкта господарювання. Це може включати ризики валютних коливань, зміни процентних ставок, нестабільність ринків, політичні та регуляторні ризики тощо.

2. Оцінка ризиків. Після ідентифікації ризиків важливо оцінити їх ймовірність виникнення та потенційний вплив на фінансовий стан суб'єкта господарювання. Цей процес може включати кілька методів, таких як кількісна оцінка ризиків.

3. Аналіз наслідків. Для кожного ідентифікованого ризику необхідно проаналізувати можливі наслідки для фінансового стану суб'єкта господарювання. Це допомагає визначити, які ризики потребують найбільшої уваги та які можуть мати найбільший вплив.

4. Розробка стратегій управління ризиками. На основі результатів оцінки ризиків необхідно розробити стратегії управління цими ризиками. Це може включати використання різноманітних фінансових інструментів, таких як форвардні контракти, опціони, страхування та інші, а також розробку планів дій для мінімізації впливу ризиків.

5. Моніторинг та перегляд стратегій. Важливо постійно моніторити ризики та ефективність застосованих стратегій управління ними. При необхідності потрібно вносити корективи в стратегії для забезпечення ефективного управління фінансовими ризиками.

Такий підхід до аналізу та управління фінансовими ризиками допомагає суб'єктам господарювання не лише ідентифікувати потенційні загрози, а й активно протидіяти їм, забезпечуючи більшу фінансову стабільність та безпеку [52, с.315].

Вказані організаційні складові сприяють забезпеченню ефективного управління витратами та досягненню фінансової стабільності та безпеки суб'єктів господарювання.

Висновки до першого розділу

1. Витрати суб'єктів господарювання є невід'ємною частиною їх економічної діяльності, оскільки вони відображають усі ресурси, які витрачаються на виробництво товарів або послуг та на здійснення іншої

діяльності з метою досягнення своїх цілей. Ці витрати можуть включати матеріальні, трудові, фінансові, управлінські та операційні витрати. Матеріальні витрати охоплюють витрати на сировину, матеріали та інші ресурси, необхідні для виробництва. Трудові витрати включають затрати на оплату праці працівників. Фінансові витрати виникають у зв'язку з отриманням кредитів та іншими фінансовими операціями. Витрати на управління охоплюють затрати на підтримку апарату управління та інші адміністративні витрати. Операційні витрати включають витрати, пов'язані з основною діяльністю підприємства, такі як витрати на виробництво, збут та маркетинг. Ефективне управління витратами є важливим аспектом успішності будь-якого суб'єкта господарювання, оскільки воно дозволяє оптимізувати витрати і забезпечує ефективне використання ресурсів. Вивчення та аналіз витрат допомагає підприємствам приймати обґрунтовані рішення щодо управління ресурсами, збільшення ефективності виробництва та досягнення конкурентних переваг на ринку. Таким чином, розуміння економічної сутності та управління витратами є ключовим для успішного функціонування суб'єктів господарювання.

2. Сучасні підходи до управління витратами суб'єктів господарювання в контексті забезпечення їх фінансово-економічної безпеки спрямовані на ефективне використання ресурсів та зниження ризиків. Ці підходи включають стратегічне управління витратами, оптимізацію процесів і систем, аналіз даних та прогнозування, фокус на ефективності та стратегічні партнерства з постачальниками. Шляхом розробки і впровадження цих підходів суб'єкти господарювання можуть досягти оптимального балансу між зниженням витрат і забезпеченням потреб бізнесу, що сприяє підвищенню їхньої фінансово-економічної безпеки та стійкості.

3. Управління витратами відіграє важливу роль у забезпеченні фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання. Організаційні складові цієї системи включають в себе бюджетування та планування витрат, системи обліку та контролю витрат, стратегічне управління витратами,

впровадження технологічних інструментів, оптимізацію ланцюга постачання, ефективне управління проектами, аналіз та прогнозування фінансових ризиків. Ці складові спрямовані на зниження витрат, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та мінімізацію ризиків. Шляхом впровадження цих підходів суб'єкти господарювання можуть досягти фінансової стабільності та забезпечити свою фінансову безпеку в умовах змінного економічного середовища.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ ІНСТИТУТУ ОВОЧІВНИЦТВА І БАШТАННИЦТВА НААНУ

2.1. Характеристика фінансово-економічної діяльності ДДС ІОБ НААНУ

Діяльність Дніпропетровської дослідної станції інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України здійснюється в галузі рослинництва. Розташоване господарство ДДС ІОБ НААНУ за наступною адресою : п/в Олександрівка, вул.Опитна, б.1, Дніпровський район, Дніпропетровська область. Основний вид діяльності господарства за КВЕД 72.19 «Дослідження й експериментальні розробки у сфері інших природничих і технічних наук», 01.13 «Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів, бульбоплодів», 52.10 «Складське господарство», 01.61 «Допоміжна діяльність у рослинництві».

Аналіз складу та структури земельних ділянок ДДС ІОБ НААНУ наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз складу та структури земельних ділянок ДДС ІОБ НААНУ

Показники	2018	2019	2020	2021	2022		2022р. у % до 2018р.	Відхилення 2022р. до 2018р. (+,-)
	га	га	га	га	га	%		
Всього площа землі	425	404	404	404	404	100	95,06	-21
сільськогосподарські угіддя	354	350	350	350	350	86,63	98,87	-4
рілля	337	334	334	334	334	82,67	99,11	-3
Приходиться на 1 робітника:								
- с/г угідь	12,21	12,07	12,07	12,07	12,07	-	98,87	-0,14
- ріллі	11,62	11,52	11,52	11,52	11,52	-	99,11	-0,10

Розрахункові дані таблиці 2.1. показали, що площа сільськогосподарських угідь господарства протягом 2018-2022рр. скоротилась на 1,13 %, а площа ріллі – на 0,89 %, за рахунок чого відповідно припадає менше сільськогосподарських угідь на 1 працюючого 12,07 га, тобто на 0,14 га ніж в 2018 році. Аналіз складу земельних угідь господарства за період 2018-2022 рр. представимо на рис.2.1.

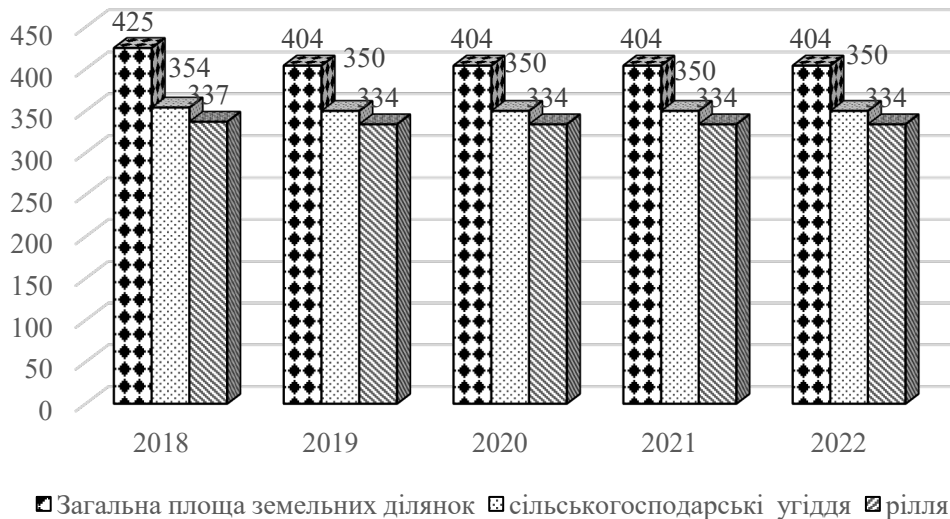

Рис. 2.1. Аналіз складу земельних угідь ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 рр.

Фінансово-економічна діяльність Дніпропетровської дослідної станції інституту овочівництва і баштанництва НААНУ спрямована на отримання доходів і прибутку від здійснення операційної, фінансової, інвестиційної сфери господарювання.

В ході проведених розрахунків за даними форми фінансової і статистичної звітності господарства за 2018-2022 роки в таблиці 2.2 отримано показники оцінки рівня забезпеченості основними і оборотними засобами ДДС ІОБ НААНУ, які свідчать про підвищення середньорічної вартості основного капіталу на 523,8 тис. грн., а середньорічної вартості оборотних коштів (активів) - зростання на 969,1 тис. грн., що відображено графічно на рисунку 2.2. Із фондозабезпеченістю господарства також відбулись позитивні зміни в 2022 році, тобто в розрахунку на 100 га сільгоспугідь стало припадати більше основних засобів на 163,1 тис. грн.

Таблиця 2.2

Оцінка рівня забезпеченості основними і оборотними засобами ДДС

ІОБ НААНУ

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022р. до 2018р. (+,-)
Основні фонди (середньорічна вартість), тис.грн.	4156,1	3927,6	3662,8	3891,3	4679,9	523,8
Оборотні фонди за середньорічною вартістю, тис.грн.	1999,3	503,3	1247,9	2744,0	2968,5	969,1
Фондозабезпечення в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис.грн.	1174,0	1122,2	1046,5	1111,8	1337,1	163,1
Фондоозброєність праці в розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис.грн.	143,3	135,4	126,3	134,2	161,4	18,1
Фондовіддача в розрахунку на 100 грн. основних фондів, грн.	61,3	78,1	154,6	119,7	138,7	77,4
Фондомісткість на 100 грн. валової продукції, грн.	163,1	128,0	64,7	83,5	72,1	-91,0
Припадають оборотні фонди на 100га с./г. угідь, тис.грн.	564,8	143,8	356,6	784,0	848,1	283,3

Визначивши середньорічну величину вартості оборотних фондів в розрахунку на 100 гектарів сільгоспугідь ДДС ІОБ НААНУ можемо стверджувати, що вона підвищилась на 283,3 тис.грн. і склала в звітному періоді 848,1 тис.грн. Відносно 2018 року відбулось підвищення фондоозброєності господарства на 18,1 тис. грн., оскільки в 2022 році на 1 середньорічного працівника припадає 161,4 тис. грн. основних засобів.

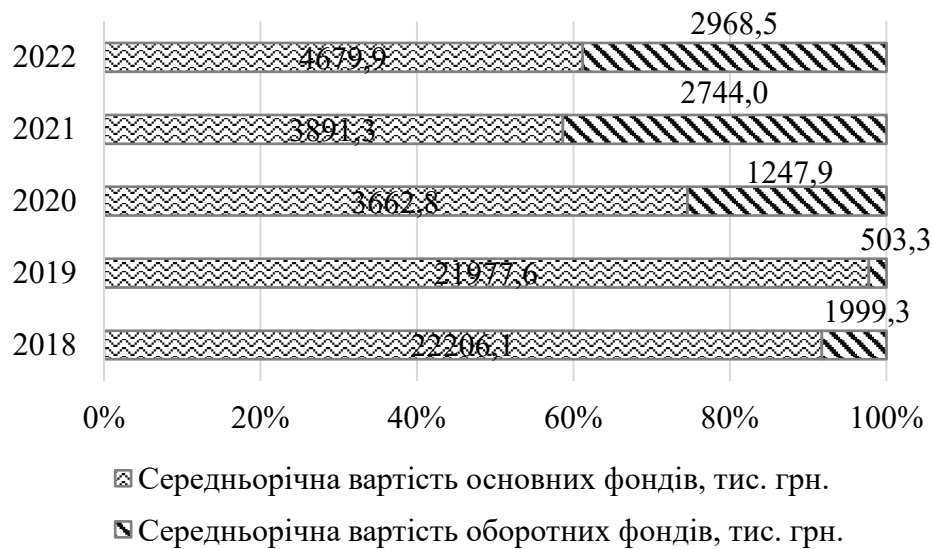

Рис.2.2. Аналіз динаміки середньорічної вартості основних і оборотних активів ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 рр.

Проведений розрахунок оцінки ефективності використання трудових ресурсів ДДСІОБ НААНУ (табл. 2.3) показав позитивну тенденцію.

Таблиця 2.3

Оцінка ефективності використання трудових ресурсів ДДСІОБ НААНУ

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	Темп приросту 2022р. в% до2018р.
Валова продукція всього:	2548	3068	5661	4658	6492	254,8
в рослинництві	2182	2634	5035	4543	6288	288,2
послуги	366,0	434,0	326,0	115,0	204,0	55,7
Середньорічна кількість працівників, чол. – всього:	29,0	29,0	29,0	29,0	29,0	100,0
в т.ч.в рослинництві	29,0	29,0	29,0	29,0	29,0	100,0
Прямі затрати праці, тис. грн. – всього:	1799	1861	2139	2254	3587	199,4
в т.ч.в рослинництві	1799	1861	2139	2254	3587	199,4
Продуктивність праці на 1 працівника	1,42	1,65	2,65	2,07	1,81	127,8
Продуктивність праці на 1 грн. витрат	87,86	105,79	195,21	160,62	223,86	254,8

В результаті проведеного аналізу та оцінки ефективності використання трудових ресурсів отримано збільшення на 27,8% продуктивності праці на одного працюючого та в 2,54 рази зростання продуктивності праці на одну гривню прямих витрат праці, темпи приросту яких становили 199,4% за досліджений період.

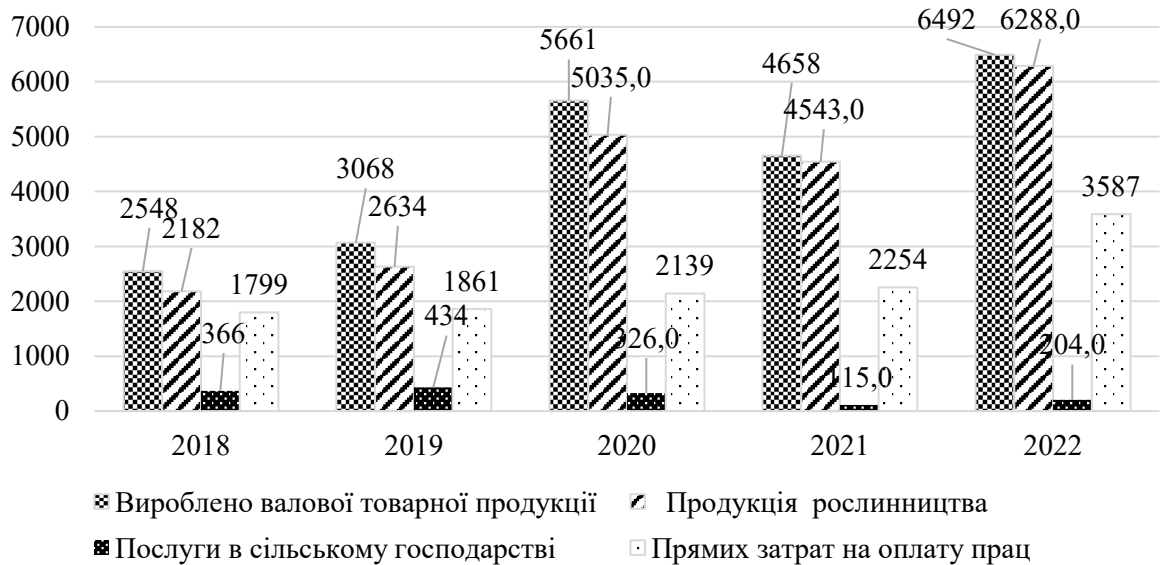

Рис. 2.3. Оцінка динаміки виробленої товарної продукції ДДСІОБ НААНУ в 2018-2022 рр.

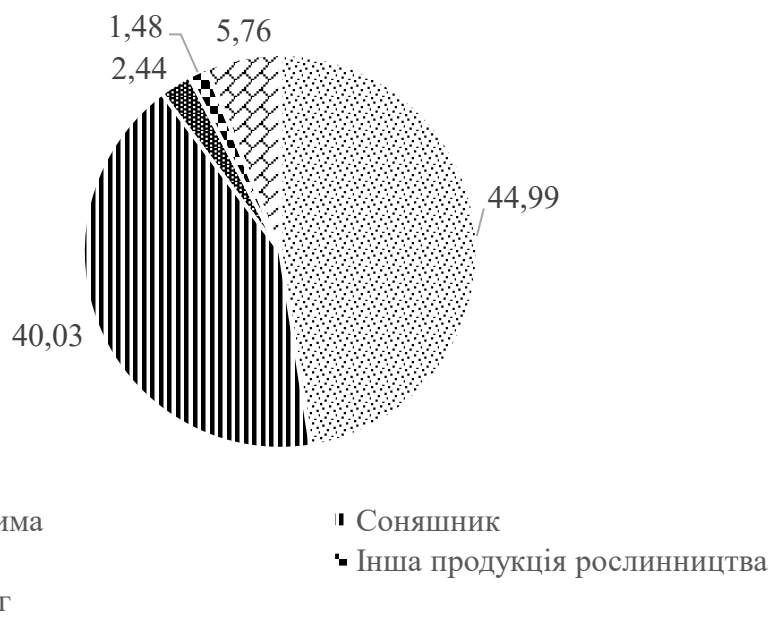

Рис. 2.4. Оцінка структури товарної продукції ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 рр.

Оцінивши динаміку та структуру товарної продукції, виробленої та реалізованої господарством (рисунок 2.3 і 2.4) відзначимо, що найбільша частка 44,99% належить пшениці озимій, а також 40,03% - соняшнику, що говорить про спеціалізацію виробництва у галузі рослинництва, обсяги якої зросли в 2,88 рази в звітному році порівняно з 2018 роком.

Таблиця 2.4

Оцінка діяльності ДДС ІОБ НААНУ за основними фінансово-економічними показниками

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Приріст 2022р.в% до 2018р.
Припадає на 1 га с/г угідь, - основних фондів	62,73	62,79	10,47	11,12	13,37	21,32
- прямих затрат праці	12,34	11,81	1,71	1,73	1,30	10,57
Валова товарна продукція, тис.грн. в розрахунку:	2548	3068	5661	4658	6492	254,79
- на 100 га с/г угідь	719,77	876,57	1617,43	1330,86	1854,86	257,70
- на 1 грн. основних фондів	0,11	0,14	1,55	1,20	1,39	1208,96
- на 1 середньорічного працюючого	87,86	105,79	195,21	160,62	223,86	254,79
Рентабельність,%	0,47	-0,20	-2,27	0,58	0,37	-0,1 п.п.

Аналіз діяльності ДДС ІОБ НААНУ за основними фінансово-економічними показниками в 2018-2022рр.(табл. 2.4) показав, що основних фондів на один гектара сільськогосподарських угідь припадає 13,37 тис.грн, що менше на 783,68% а прямих затрат праці складає 1,3 тис.грн., що менше на 89,43% ніж в 2018 році, динаміку яких видно на рис.2.5.

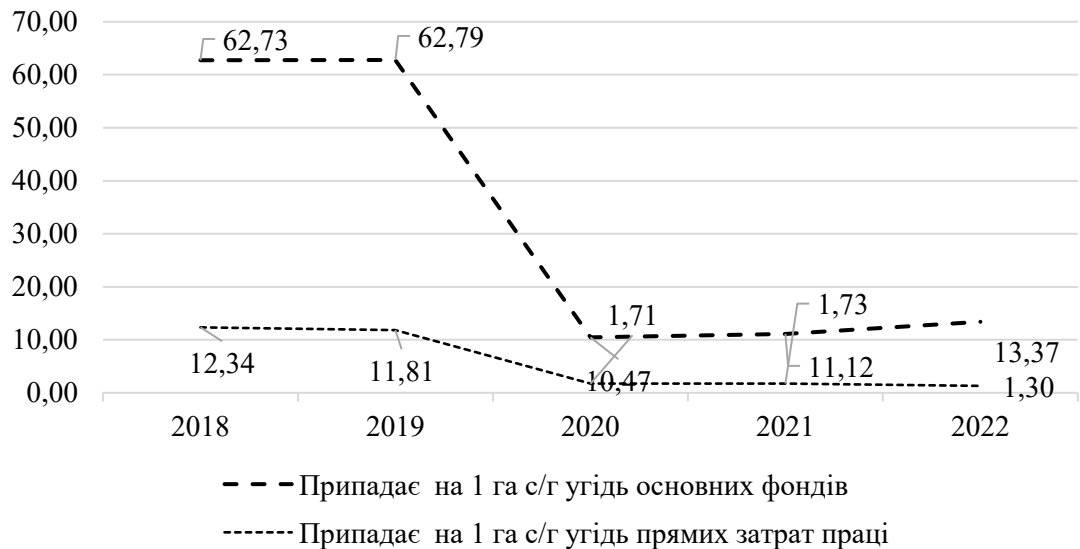

Рис.2.5. Аналіз діяльності ДДС ІОБ НААНУ за основними фінансово-економічними показниками в 2018-2022 рр.

Таким чином, вироблено в господарстві валової товарної продукції зросло в 2,54 рази, що вплинуло на їх пропорційну частку в розрахунку одного середньорічного працівника, а в розрахунку на 100 гектарів сільгоспугідь - збільшилась в 2,58 рази. Впродовж останніх п'яти років відбулось зменшення рентабельності з 0,47 % до 0,37 %, що свідчить про несуттєве зниження ефективності діяльності господарства за понесеними операційними витратами. Які входять до собівартості виробленої продукції.

2.2. Організація роботи служби економічної безпеки та оцінка стану її складових в підприємстві

Служба економічної безпеки підприємства (СЕБ) має кілька сильних сторін і переваг, які є корисними та використовуються в діяльності підприємства ДДС ІОБ НААНУ(рисунок 2.6):

1. Захист від економічних загроз: СЕБ забезпечує захист підприємства від різних видів економічних загроз, таких як шахрайство, крадіжки, підробки документів тощо. Це допомагає зменшити втрати та зберегти

репутацію підприємства.

Рис.2.6. Сильні сторони та недоліки служби економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ

2. Виявлення корупції та порушень: СЕБ здатна виявляти корупцію та інші порушення внутрішніх правил підприємства. Це дозволяє запобігти можливим фінансовим втратам і зберегти законність діяльності.

3. Захист конфіденційної інформації: СЕБ забезпечує захист конфіденційної інформації про підприємство. Вона контролює доступ до такої інформації та запобігає її незаконному витоку до конкурентів або сторонніх осіб.

4. Посилення внутрішньої контрольно-ревізійної діяльності: СЕБ виконує систематичну перевірку ізоляції та заходи посилення внутрішньої контрольно-ревізійної діяльності в підприємстві. Це допомагає забезпечити дотримання внутрішніх процедур та нормативів.

5. Ефективність витрат та оптимізація процесів: СЕБ може допомагати виявляти неефективність витрат та оптимізувати бізнес-процеси на підприємстві. Це сприяє зниженню витрат та покращенню продуктивності.

6. Підвищення довіри: Наявність СЕБ на підприємстві демонструє його зобов'язання забезпечувати економічну безпеку. Це може позитивно вплинути на довіру клієнтів, партнерів та інвесторів до підприємства. Загалом, служба економічної безпеки підприємства має великий потенціал для забезпечення безпеки та ефективності діяльності підприємства, зменшення ризиків та збільшення довіри стейкхолдерів.

Основні слабкі сторони та недоліки, які притаманними службі економічної безпеки підприємства ДДС ІОБ НААНУ, можуть включати наступне:

I. Обмежені ресурси: Служба економічної безпеки може стикатись з обмеженими бюджетними ресурсами, що обмежує їх можливості проведення повноцінної роботи і впливу на ефективність.

II. Відсутність повного доступу до інформації: Служба економічної безпеки може мати обмежений доступ до певної інформації, яка може бути необхідною для виявлення й запобігання економічним злочинам.

III. Технологічні виклики: У зв'язку з швидким розвитком технологій, служба економічної безпеки може бути ускладненою у виявленні нових видів економічних злочинів та адаптації до них.

IV. Внутрішні загрози: Служба економічної безпеки може стикатись з внутрішніми загрозами, такими як корупція або спроби впливу на особовий склад служби.

V. Брак координації: Недостатня координація з іншими органами влади або поліцією може призвести до неефективної боротьби з економічними злочинами. Зверніть увагу, що це загальні можливі слабкі сторони та недоліки, і конкретна служба економічної безпеки підприємства може мати свої власні характеристики та виклики.

Організація діяльності служби економічної безпеки має вирішальне

значення для стабільності та зростання організації ДДС ІОБ НААНУ. Можемо розглянути деякі загальні складові організації роботи служби економічної безпеки суб'єктів господарювання, зокрема ДДС ІОБ НААНУ (рис.2.7) .

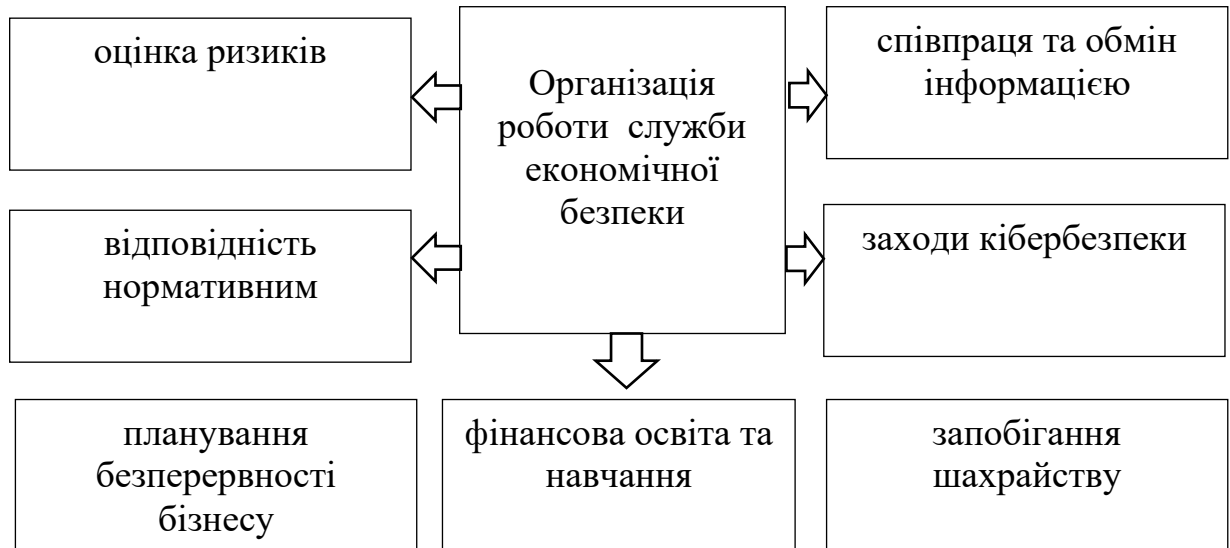

Рис. 2.7. Складові організації роботи служби економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ

Розглянемо декілька пропозицій щодо посилення системи економічної безпеки господарства ДДС ІОБ НААНУ:

- оцінка ризиків: запровадити комплексну систему оцінки ризиків для визначення потенційних вразливостей і загроз, з якими стикаються суб'єкти господарювання. Це дозволить вжити профілактичних заходів для зменшення ризиків.

- відповідність нормативним вимогам: переконайтеся, що всі суб'єкти господарювання дотримуються відповідних фінансових і економічних законів, правил і галузевих стандартів. Регулярні аудити та інспекції можуть допомогти виявити та усунути будь-які невідповідності.

- заходи кібербезпеки: створіть надійні протоколи кібербезпеки для захисту конфіденційних фінансових і економічних даних від кіберзагроз. Це включає захищені мережі, регулярні оновлення системи, надійне шифрування та навчання співробітників фішингу та іншим тактикам

кібератак.

- запобігання шахрайству: розробіть і запровадьте ефективні заходи запобігання шахрайству, такі як внутрішній контроль, розподіл обов'язків і регулярний моніторинг фінансових операцій. Заохочуйте співробітників повідомляти про будь-які підозрілі дії та створіть програму захисту інформаторів.

- планування безперервності бізнесу: розробіть план безперервності бізнесу для усунення потенційних збоїв, таких як стихійні лиха, економічні кризи або пандемії. Цей план має окреслювати процедури підтримки фінансової стабільності в складні часи.

- фінансова освіта та навчання: сприяйте підвищенню фінансової грамотності серед суб'єктів господарювання, надаючи навчальні програми та ресурси.

- співпраця та обмін інформацією: між суб'єктами господарювання та зацікавленими сторонами створити заходи щодо обміну передовим досвідом, галузевими тенденціями та новими ризиками, для реалізації яких можливе сприяння розвитку бізнесу за допомогою галузевих конференцій, форумів та онлайн-платформ, залучення консалтингових фірм, фінансових та юридичних експертів, щоб адаптувати стратегії відповідно до конкретних потреб господарюючого суб'єкту.

Таблиця 2.5

Оцінка економічної безпеки підприємства ДДС ЮБ НААНУ

Назва складової безпеки	Максимальний рівень	Фактичний рівень	Відносна оцінка
Інтелектуальна	4	3	0,75
Кадрова	4	1,5	0,38
Техніко-технологічна	4	2	0,50
Політико-правова	3	2	0,67
Екологічна	2	1,5	0,75
Інформаційна	3	2,5	0,83
Силова	3	2	0,67
Фінансова	5	4	0,80

Розрахована відносна оцінка економічної безпеки господарства ДДС ІОБ НААНУ, представлена в таблиці 2.5, показала що коефіцієнти складових рівня економічної безпеки коливаються в межах 0,38-0,83. Для наочного відображення оцінки економічної безпеки підприємства ДДС ІОБ НААНУ побудовано графік, який наведено на рисунку 2.8.

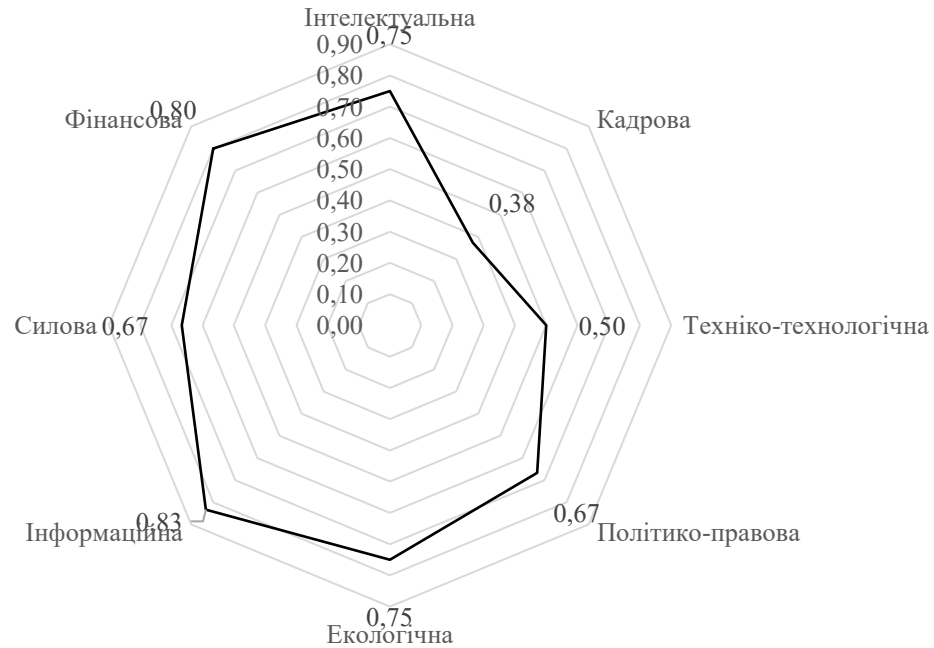

Рис. 2.8. Рівні складових служби економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ

Як показали результати проведеної оцінки рівні економічної безпеки господарства ДДС ІОБ НААНУ, низький рівень належить кадровій безпеці – 0,38, середнім рівнем охарактеризовані техніко-технологічна – 0,5, політико-правова безпека – 0,67, силова безпека – 0,67, інші складові мають значення наближені до нормативних і свідчать про нормальне забезпечення економічної безпеки підприємства. Таким чином, рівень фінансово-економічної безпеки підприємств є задовільним.

Зробимо підсумки з огляду на вищевикладені положення організації роботи служби економічної безпеки та оцінки стану її складових в підприємстві. В господарстві ДДС ІОБ НААНУ запропоновано посилити систему економічної безпеки з метою покращення ефективності господарської діяльності на підставі рекомендованих заходів.

2.3. Аналіз динаміки, складу та структури доходів і витрат ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

Необхідною умовою забезпечення фінансово-економічної безпеки господарства виступає проведення аналізу складу та структури його доходів і витрат для адаптації до сучасних реалій ринкових відносин. Аналіз показників складу і структури операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ в 2022р., що міститься в таблиці 2.6, свідчить про зниження амортизаційних відрахувань на 71559 грн. в порівнянні з 2018 роком, що у відсотковому співвідношенні становить 63,22 %..

Таблиця 2.6

Аналіз складу і структури операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 рр., грн.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2022р. до 2018р.	
						грн.	%
Матеріальні витрати	4186780	427003	585147	447000	405000	-3781780	9,67
Витрати на оплату праці	1869640	6857300	2139095	786000	671000	-1198640	35,89
Відрахування на соціальні заходи	427833	427003	585147	196000	268000	-159833	62,64
Амортизація	194559	794569	3668881	129000	123000	-71559	63,22
Разом витрат	6678872	8078872	6401682	1558000	1608000	-5070872	24,08

Як свідчать проведені розрахунки показників, наведених в таблиці 2.5, в складі операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ, які зменшились на 5070872 гривень, знизилась сума витрат за всіма елементами, що видно на рисунку 2.9.

Рис. 2.9. Оцінка динаміки складу витрат ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 рр.

Також впродовж досліджених років в господарстві зменшилися матеріальні витрати на виробництво продукції на 3781780 грн. та скоротилися витрати на оплату праці на 1198640 гривень, і, як наслідок, відбулось зниження відрахувань на сплату соціальних відрахувань на 159833 грн.

Оцінюючи рівень чистого доходу підприємства слід зауважити, що його сума знизилась за п'ять останніх років на 67,1%, тобто на 4115507 грн., що достатньо значно вплинуло на зменшення валового прибутку на 83%, або на 885091 грн. в грошовому виразі.

Зниження фінансового результату від звичайної діяльності становлять 48,9% за 2018-2022 рр., абсолютні зміни якого свідчать також про зменшення аналізованого показника на 15311 грн. в цьому періоді. Однак зниження собівартості на 63,7% не вплинуло на зростання чистого прибутку, навпаки,

він знизився на 80,8%, що видно за даними наведеними за останні п'ять років в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Аналіз складу і структури доходів ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 рр.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Зміни 2022р. до 2018р.	
						%	+,- грн.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, послуг)	6137507	7380037	6940414	1302000	2022000	67,1	-4115507
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт)	5071416	7396577	7086042	976000	1841000	63,7	-3230416
Валовий прибуток	1066091	-16540	-145628	326000	181000	17,0	-885091
Фінансові результати від операційної діяльності	31311	-16540	-145162	15000	-10000	-31,9	-41311
Фінансові результати від звичайної діяльності	31311	-16540	-145162	18000	16000	51,1	-15311
Чистий фінансовий результат (прибуток, збиток)	31311	-16540	-145162	9000	6000	80,8	-25311

Відповідно до рисунку 2.10 показники фінансового результату від операційної діяльності в 2019-2020 та 2022 роках мають від'ємні значення, якщо порівняти 2019-2020 роки така ж сама ситуація прослідковується з фінансовим результатом від звичайної діяльності, і в цьому періоді підприємство отримало збитки.

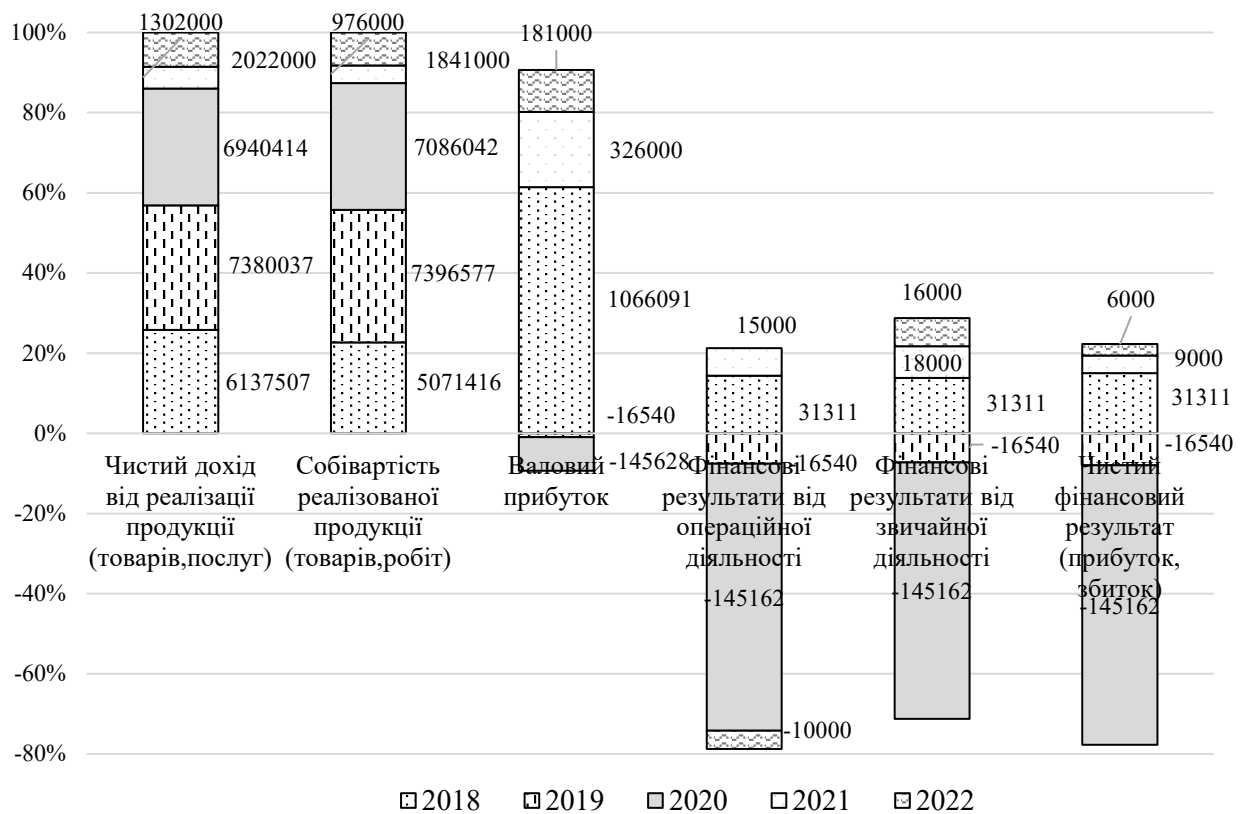

Рис. 2.10. Оцінка динаміки доходів ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 рр.

Впровадження оптимізації окремих елементів і статей в структурі витрат господарства сприятиме більш ефективному їх фінансуванню та поверненню грошових коштів у вигляді прибутків.

З таблиці 2.7 ми бачимо, що за рахунок зменшення чистого фінансового результату (прибутку) на 25311 грн. знизилось значення майже показників рентабельності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 роках (табл.2.8). Так, чистий фінансовий результат складав в 2018 році 31311 грн., тоді як в 2022 році лише 6000 грн.

Сума фінансового результату від операційної діяльності скоротилась на 41311 грн. в звітному році в порівнянні з 2018 роком, що вказує на недостатню збалансованість доходів від операційної діяльності і витрат, які не відносяться до собівартості виробленої продукції, а також зростання неопераційних витрат, витрат на збут, адміністративних витрат, фінансових та інших витрат підприємства в аналізованому періоді.

2.4. Оцінка та аналіз забезпечення фінансово-економічної безпеки ДДС ІОБ НААНУ

Аналіз забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання є важливою задачею для ефективного управління фінансовими ризиками і забезпечення стійкості діяльності підприємств. Для проведення такого аналізу необхідно враховувати кілька ключових аспектів:

1. Фінансовий стан: оцінка фінансового стану суб'єкта господарювання включає аналіз його фінансових показників, таких як рентабельність, платоспроможний і ліквідний рівень, рівень ділової активності і структура активів та зобов'язань. Це дозволяє оцінити його здатність до сплати зобов'язань та визначити можливі фінансові ризики.

2. Фактори зовнішнього середовища: аналіз фінансово-економічної безпеки також повинен враховувати зміни в зовнішньому середовищі, такі як політичні, економічні, соціальні та технологічні фактори. Це включає оцінку ризику у зв'язку зі змінами в законодавстві, кон'юнктурі ринку та економічному кліматі.

3. Управління ризиками: аналіз фінансово-економічної безпеки має включати оцінку системи управління ризиками в організації. Це означає визначення та оцінку фінансових ризиків, розробку стратегій їх зменшення або уникнення, а також налагодження моніторингових механізмів для виявлення та вирішення фінансових проблем вчасно.

4. Запобігання надмірним витратам: заходи фінансової безпеки також включають заходи щодо запобігання надмірним витратам в організації, які можуть мають фінансові наслідки. Враховуючи ці аспекти, можемо надати аналізу фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, використовуючи методології та інструменти для проведення такого аналізу при врахування дії фінансових ризиків та загроз.

Розрахунки рівнів рентабельності активів за прибутком від звичайної діяльності свідчать про зменшення цього показника в 2022 році на 0,1134

відсоткових пунктів. Зниження рівня рентабельності капіталу (активів) на 0,0957 п.п. свідчить про зменшення чистого прибутку господарства в звітному році по відношенню до темпів зростання вартості капіталу (активів) господарства.

Таблиця 2.8

Оцінка фінансової безпеки за рівнями рентабельності ДДСІОБ НААНУ
в 2018-2022 роках

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення 2022р. до 2018р. (+,-)
Рівень рентабельності активів за прибутком від звич. діяльності,%	0,332 7	-0,0195	-1,7238	0,191 5	0,219 3	-0,1134
Рівень рентабельності капіталу (активів) за чистим прибутком, %	0,468 8	-0,2047	-2,2676	0,577 7	0,373 1	-0,0957
Рівень рентабельності власного капіталу	4,788 2	-0,2726	-2,4086	0,139 2	0,083 7	-4,7045
Рівень рентабельності виробничих фондів	0,699 0	-0,3885	-3,5099	0,191 6	0,100 7	-0,5983
Рівень рентабельності продукції за прибутком від операц. діяльності	0,510 2	-0,2241	-2,0915	1,152 1	-0,4946	-1,0047
Рівень рентабельності продукції за чистим прибутком	0,510 2	-0,2241	-2,0915	0,691 2	0,296 7	-0,2134
Коефіцієнт реінвестування	2,11	217,39	25,29	4,40	8,05	5,9355
Строки окупності капіталу, дні	301	-5115	-58	1044	1216	915
Термін окупності власного капіталу, дні	21	-367	-42	719	1195	1174

Темпи зниження прибутку підприємства впродовж 2018-2022 років

перебільшили темпи зростання вартості власних коштів, за рахунок яких здійснювалось фінансування діяльності, що вплинуло на зменшення їх рентабельності на 4,7045 п.п. протягом дослідженого терміну. Отже, негативні показники фінансових результатів свідчать про зниження рентабельності, тенденції зміни якої представлено графічно на рис. 2.11.

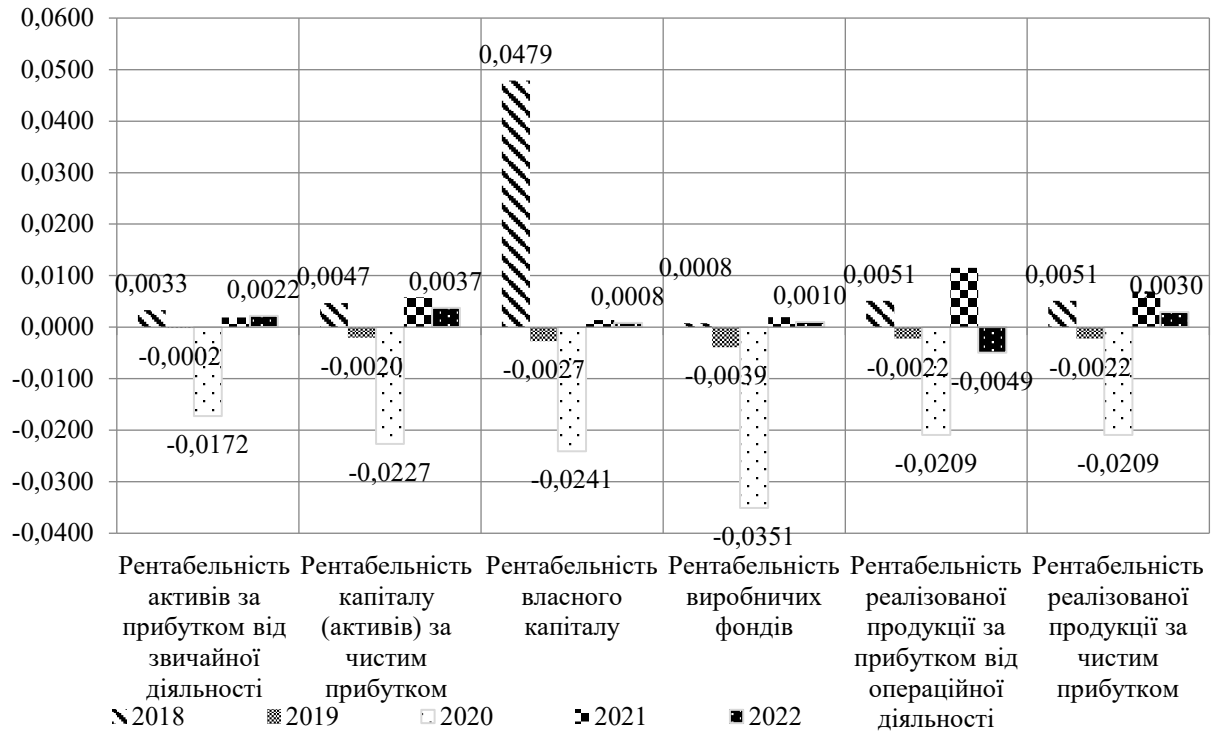

Рис. 2.11. Оцінка динаміки показників рентабельності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 рр.

Впродовж дослідженого терміну в господарстві величина чистого прибутку, яка приходить на 1 грн. виробничих фондів показала зниження на -0,5983 процентних пунктів. Зниження вартості виробної продукції по відношенню до чистого прибутку від операційної діяльності свідчить про недостатній обсяг виробництва товарної продукції на підприємстві, що негативно відобразилось також на рентабельності за величиною чистого прибутку, зниження якого зафіксовано на рівні 0,2134 процентних пунктів. Позитивно характеризується в дослідженому періоді коефіцієнт реінвестування – він збільшився на 5,9355. Строки окупності капіталу та власного капіталу збільшилися відповідно на 915 та 1174 дні, що говорить

про уповільнення їх обертання та збільшення терміну повернення грошовому вигляді інвестованих у капітал коштів підприємства.

Таблиця 2.8

Оцінка платоспроможного і ліквідного рівня економічної безпеки ДДС
ІОБ НААНУ в 2018-2022 рр.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Приріст 2022р. до 2018р., +/-
Коефіцієнт поточної ліквідності (Коефіцієнт покриття)	0,066	0,342	0,700	1,300	0,725	0,659
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,079	0,146	0,451	1,145	0,437	0,358
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,035	0,304	0,243	0,011	0,001	-0,034
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	1,223	1,326	1,587	0,089	0,716	-0,507

Короткострокова дебіторська заборгованість підприємства не перебільшує його кредиторську заборгованість, про що свідчить їх співвідношення в 2022 році на рівні 71,6%, а також спостерігається тенденція до її зменшення на 0,507 впродовж 2018-2022 років.

Незначне підвищення коефіцієнтів покриття та швидкої ліквідності підприємства відповідно на 0,659 та 0,358 абс.од. вказує на зростання ліквідних активів в порівнянні із поточними зобов'язаннями впродовж останніх п'яти років. Однак найліквідніші активи, такі як грошові кошти та їх еквіваленти зменшились, про що свідчить зниження в 2022 році коефіцієнту абсолютної ліквідності господарства на 0,034 од. в порівнянні з 2018 роком, який значно менше на нормативних меж (0,2-0,5), що видно з на рисунку 2.12.

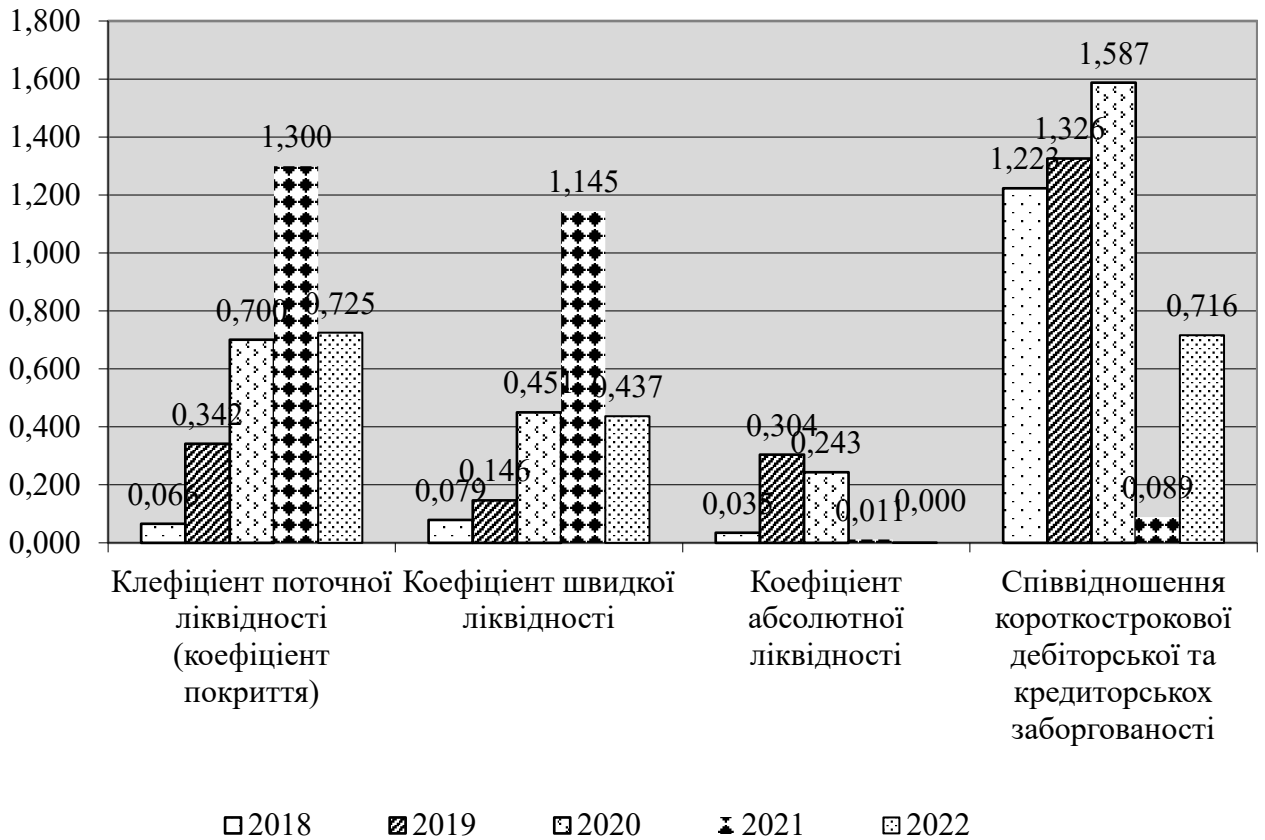

Рис. 2.12. Аналіз динаміки платоспроможності і ліквідності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 рр.

Проаналізувавши фінансову безпеку підприємства за рівнем ділової активності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. на підставі розрахунків додатку А, можемо відзначити, що величина ресурсівіддачі активів має темпи зростання 136,84%. За цей же період збільшився термін оборотності обігових активів в 4 рази в порівнянні з 2018 роком, також зросли терміни обертання запасів – в 6 раз та погашення дебіторської заборгованості в 2,6 раз, що суттєво пов'язано зі скороченням їх коефіцієнтів обертання. Строки погашення кредиторської заборгованості зросли в господарстві в 3 рази, тобто це говорить про уповільнення обертання цих коштів протягом 2018-2022 років. Оборотність власного капіталу також має негативну динаміку і показала скорочення на 77%, а операційний цикл навпаки підвищився в 5 разів.

Представимо у графічному вигляді оцінку фінансової безпеки

підприємства за рівнем ділової активності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр., що відображено на рисунку 2.13.

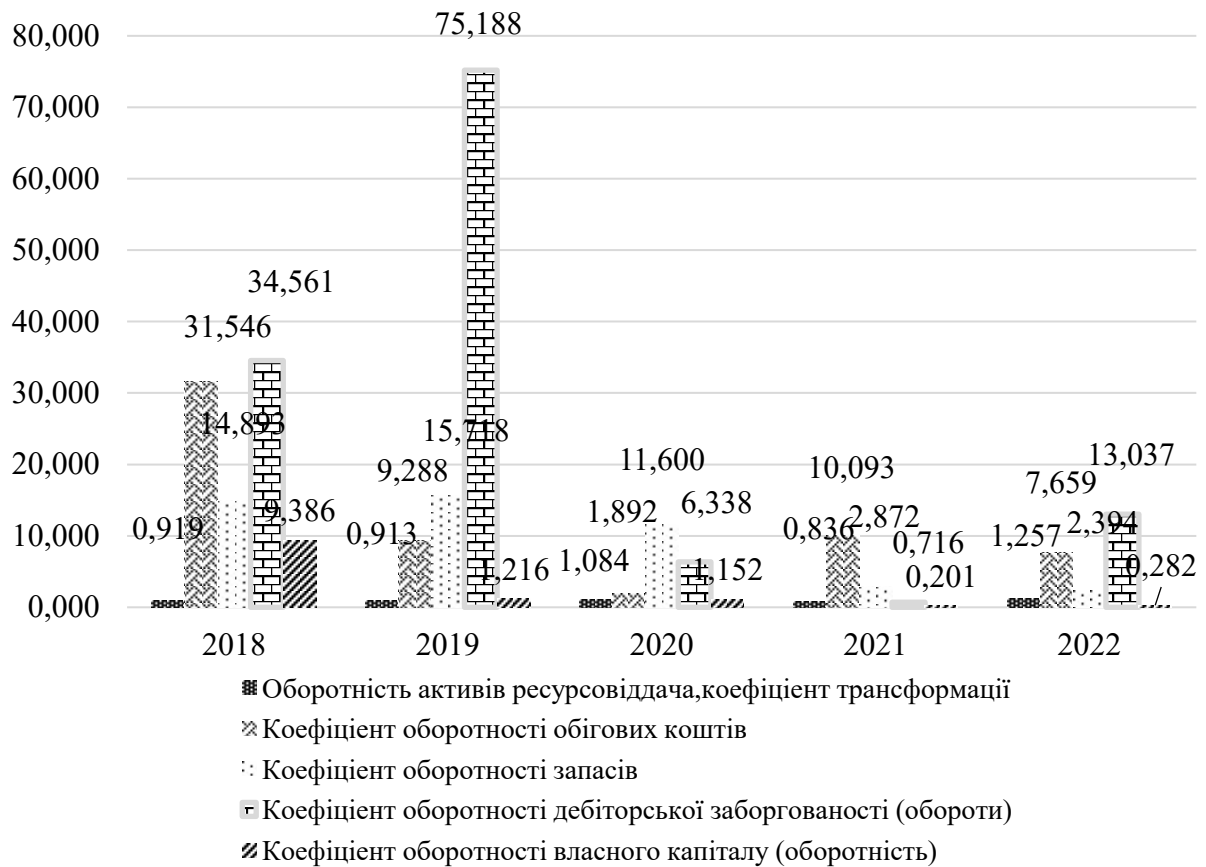

Рис. 2.13. Оцінка фінансової безпеки підприємства за рівнем ділової активності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 рр.

В додатку Б представлено аналіз фінансової стійкості та оцінки капіталу ДДС ІОБ НААНУ. Зважаючи на те, що фінансова стійкість підприємства залежить від його перспективної платоспроможності, проведення її оцінки та аналізу надасть в подальшому змогу визначити ефективність здійснення господарської діяльності з врахуванням фінансових можливостей підприємства в майбутньому.

Відповідно до рисунку 2.14 можна сказати, що фінансова незалежність ДДС ІОБ НААНУ поліпшилась за період з 2018-2022 рр. Це пов'язане з збільшенням активів, які фінансуються за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Але власні обігові кошти протягом 2018-2022 років зменшились на 33,34%.

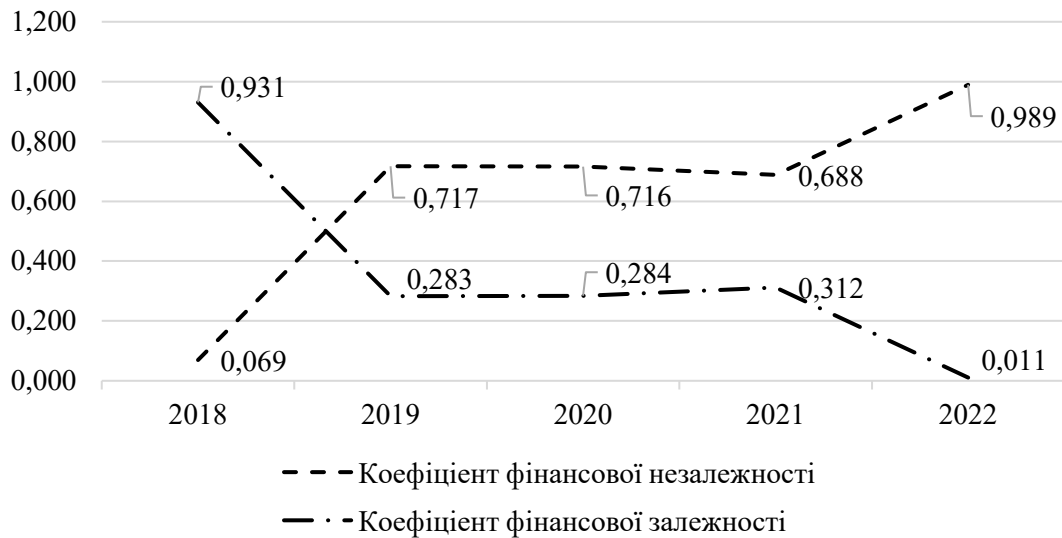

Рис. 2.14. Оцінка динаміки коефіцієнтів фінансової залежності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 рр.

За даними додатку Б та проведених розрахунків видно, що коефіцієнт автономії ДДС ІОБ НААНУ знаходився в межах норми, що свідчить про достатню фінансову незалежність підприємства. Коефіцієнт фінансової залежності знизився до 0,011. Власні обігові кошти в 2022 р. становили 806649грн., що менше відповідно на 30,42% ніж в 2018 році. Коефіцієнт фінансової стабільності в 2022 році порівняно з 2018 р. збільшився в 6 раз і в підприємства також підвищився коефіцієнт фінансової стійкості. Про це свідчить збільшення активів, які фінансуються за рахунок власних фінансових ресурсів. Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів на протязі аналізованих років збільшився на 11,37 %. Але, запаси мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, вони недостатньо забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування, тому коефіцієнт покриття запасів збільшився на 11,92%. Такі показники, як коефіцієнт маневреності власного капіталу і коефіцієнт концентрації позикового капіталу зросли відповідно на 20,13% і 34,14%.

Зниження коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів господарства ДДС ІОБ НААНУ свідчить про незабезпеченість підприємства власними оборотними коштами, порівняно із присутніми на

підприємстві оборотними активами. Це може свідчити про те, що підприємство нераціонально використовує свій прибуток або взагалі недоотримало суми очікуваного доходу. Якщо порівняти досліджені роки, де відбувається значне зниження даного показника, то підприємству треба вжити певних заходів для маневреності власних коштів можливо навіть із застосуванням депозитаріїв. Незначний рівень маневреності власних оборотних коштів спостерігається в періоду підприємство погашає кредиторську заборгованість для отримання майбутніх економічних вигод.

В перспективі аналізуючи фінансову і економічну безпеку підприємства встановлюється мета об'єктивного аналізу величини та структури активів і пасивів підприємства, а також визначення на його основі ступеню фінансової стабільності й незалежності використаних фінансових ресурсів, а також фінансової стійкості відповідно до фінансово-господарської діяльності підприємств.

Стійке фінансове становище у свою чергу впливає на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансова діяльність як складова частина господарської діяльності повинна бути спрямована на забезпечення планомірного надходження й витрати грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного і позикового капіталу й найбільш ефективно його використання.

Висновки до другого розділу

1. Фінансово-економічна діяльність Дніпропетровської дослідної станції інституту овочівництва і баштанництва НААНУ спрямована на отримання доходів і прибутку від здійснення операційної, фінансової, інвестиційної сфери господарювання. Площа сільськогосподарських угідь господарства протягом 2018-2022рр. скоротилась на 1,13 %, а площа ріллі – на 0,89 %, за рахунок чого відповідно припадає менше

сільськогосподарських угідь на 1 працюючого 12,07 га, тобто на 0,14 га ніж в 2018 році. В ході проведених розрахунків за даними статистичної звітності господарства за 2018-2022 роки отримано показники оцінки рівня забезпеченості основними і оборотними засобами ДДС ІОБ НААНУ, які свідчать про підвищення середньорічної вартості основного капіталу на 523,8 тис.грн., а середньорічної вартості оборотних коштів (активів) - зростання на 969,1 тис.грн. Із фондозабезпеченістю господарства також відбулись позитивні зміни в 2022 році, тобто в розрахунку на 100 га сільгоспугідь стало припадати більше основних засобів на 163,1 тис.грн. Визначивши середньорічну величину вартості оборотних фондів в розрахунку на 100 гектарів сільгоспугідь ДДС ІОБ НААНУ можемо стверджувати, що вона підвищилась на 283,3 тис.грн. і склала в звітному періоді 848,1 тис.грн. Відносно 2018 року відбулось підвищення фондоозброєності господарства на 18,1 тис.грн., оскільки в 2022 році на 1 середньорічного працівника припадає 161,4 тис.грн. основних засобів. В результаті проведеного аналізу та оцінки ефективності використання трудових ресурсів отримано збільшення на 27,8% продуктивності праці на одного працюючого та в 2,54 рази зростання продуктивності праці на одну гривню прямих витрат праці, темпи приросту яких становили 199,4% за досліджений період. Оцінивши динаміку та структуру товарної продукції, виробленої та реалізованої господарством відзначимо, що найбільша частка 44,99% належить пшениці озимій, а також 40,03% - соняшнику, що говорить про спеціалізацію виробництва у галузі рослинництва, обсяги якої зросли в 2,88 рази в звітному році порівняно з 2018 роком. Аналіз діяльності ДДС ІОБ НААНУ за основними фінансово-економічними показниками в 2018-2022рр. Основних фондів на один гектара сільськогосподарських угідь припадає 13,37 тис.грн, що менше на 783,68% а прямих затрат праці складає 1,3 тис.грн., що менше на 89,43% ніж в 2018 році. Таким чином, вироблено в господарстві валової товарної продукції зросло в 2,54 рази, що вплинуло на їх пропорційну частку в розрахунку одного середньорічного працівника, а в розрахунку на

100 гектарів сільгоспугідь - збільшилась в 2,58 рази. Впродовж останніх п'яти років відбулось зменшення рентабельності з 0,47 % до 0,37 %, що свідчить про несуттєве зниження ефективності діяльності господарства за понесеними операційними витратами. Які входять до собівартості виробленої продукції.

2. Служба економічної безпеки підприємства (СЕБ) має кілька сильних сторін і переваг, які є корисними та використовуються в діяльності підприємства ДДС ІОБ НААНУ: захист від економічних загроз, виявлення корупції та порушень, захист конфіденційної інформації, посилення внутрішньої контрольної-ревізійної діяльності, ефективність витрат та оптимізація процесів, підвищення довіри. Основні слабкі сторони та недоліки, які є притаманними службі економічної безпеки підприємства ДДС ІОБ НААНУ, можуть включати наступне: обмежені ресурси, відсутність повного доступу до інформації, технологічні виклики, внутрішні загрози, брак координації. Пропонуємо декілька рекомендацій щодо посилення системи економічної безпеки господарства ДДС ІОБ НААНУ: оцінка ризиків, відповідність нормативним вимогам, заходи кібербезпеки, запобігання шахрайству, планування безперервності бізнесу, фінансова освіта та навчання, співпраця та обмін інформацією. Розрахована відносна оцінка економічної безпеки господарства ДДС ІОБ НААНУ показала що коефіцієнти складових рівня економічної безпеки коливаються в межах 0,38-0,83. Як показали результати проведеної оцінки рівні економічної безпеки господарства ДДС ІОБ НААНУ, низький рівень належить кадровій безпеці – 0,38, середнім рівнем охарактеризовані техніко-технологічна – 0,5, політико-правова безпека – 0,67, силова безпека – 0,67, інші складові мають значення наближені до нормативних і свідчать про нормальне забезпечення економічної безпеки підприємства. Таким чином, рівень фінансово-економічної безпеки підприємств є задовільним. Зробимо підсумки з огляду на вищевикладені положення організації роботи служби економічної безпеки та оцінки стану її складових в підприємстві. В господарстві ДДС

ІОБ НААНУ запропоновано посилити систему економічної безпеки з метою покращення ефективності господарської діяльності на підставі рекомендованих заходів

3. В складі операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ, які зменшились на 5070872 гривень, знизилась сума витрат за всіма елементами. Також впродовж досліджених років в господарстві зменшились матеріальні витрати на виробництво продукції на 3781780 грн. та скоротились витрати на оплату праці на 1198640 гривень, і, як наслідок, відбулось зниження відрахувань на сплату соціальних відрахувань на 159833 грн. Оцінюючи рівень чистого доходу підприємства слід зауважити, що його сума знизилась за п'ять останніх років на 67,1%, тобто на 4115507 грн., що достатньо значно вплинуло на зменшення валового прибутку на 83%, або на 885091 грн. в грошовому виразі.

Зниження фінансового результату від звичайної діяльності становлять 48,9% за 2018-2022 рр., абсолютні зміни якого свідчать також про зменшення аналізованого показника на 15311 грн. в цьому періоді. Однак зниження собівартості на 63,7% не вплинуло на зростання чистого прибутку, навпаки, він знизився на 80,8%, показники фінансового результату від операційної діяльності в 2019-2020 та 2022 роках мають від'ємні значення, якщо порівняти 2019-2020 роки така ж сама ситуація прослідковується з фінансовим результатом від звичайної діяльності, і в цьому періоді підприємство отримало збитки. Впровадження оптимізації окремих елементів і статей в структурі витрат господарства сприятиме більш ефективному їх фінансуванню та поверненню грошових коштів у вигляді прибутків. За рахунок зменшення чистого фінансового результату (прибутку) на 25311 грн. знизилось значення майже показників рентабельності ДДСІОБ НААНУ в 2018-2022 роках (табл.2.8). Так, чистий фінансовий результат складав в 2018 році 31311 грн., тоді як в 2022 році лише 6000 грн.

Сума фінансового результату від операційної діяльності скоротилась на 41311 грн. в звітному році в порівнянні з 2018 роком, що вказує на

недостатню збалансованість доходів від операційної діяльності і витрат, які не відносяться до собівартості виробленої продукції, а також зростання неопераційних витрат, витрат на збут, адміністративних витрат, фінансових та інших витрат підприємства в аналізованому періоді.

4. Розрахунки рівнів рентабельності активів за прибутком від звичайної діяльності свідчать про зменшення цього показника в 2022 році на 0,1134 відсоткових пунктів. Зниження рівня рентабельності капіталу (активів) на 0,0957 п.п. свідчить про зменшення чистого прибутку господарства в звітному році по відношенню до темпів зростання вартості капіталу (активів) господарства. Темпи зниження прибутку підприємства впродовж 2018-2022 років перебільшили темпи зростання вартості власних коштів, за рахунок яких здійснювалось фінансування діяльності, що вплинуло на зменшення їх рентабельності на 4,7045 п.п. протягом дослідженого терміну.

Впродовж дослідженого терміну в господарстві величина чистого прибутку, яка приходить на 1 грн. виробничих фондів показала зниження на -0,5983 процентних пунктів. Зниження вартості виробної продукції по відношенню до чистого прибутку від операційної діяльності свідчить про недостатній обсяг виробництва товарної продукції на підприємстві, що негативно відобразилось також на рентабельності за величиною чистого прибутку, зниження якого зафіксовано на рівні 0,2134 процентних пунктів. Позитивно характеризується в дослідженому періоді коефіцієнт реінвестування – він збільшився на 5,9355. Строки окупності капіталу та власного капіталу збільшилися відповідно на 915 та 1174 дні, що говорить про уповільнення їх обертання та збільшення терміну повернення грошовому вигляді інвестованих у капітал коштів підприємства. Короткострокова дебіторська заборгованість підприємства не перебільшує його кредиторську заборгованість, про що свідчить їх співвідношення в 2022 році на рівні 71,6%, а також спостерігається тенденція до її зменшення на 0,507 впродовж 2018-2022 років. Незначне підвищення коефіцієнтів покриття та швидкої ліквідності підприємства відповідно на 0,659 та 0,358

абс.од. вказує на зростання ліквідних активів в порівнянні із поточними зобов'язаннями впродовж останніх п'яти років. Однак найліквідніші активи, такі як грошові кошти та їх еквіваленти зменшились, про що свідчить зниження в 2022 році коефіцієнту абсолютної ліквідності господарства на 0,034 од. в порівнянні з 2018 роком, який значно менше на нормативних меж (0,2-0,5).

Проаналізувавши фінансову безпеку підприємства за рівнем ділової активності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. на підставі розрахунків додатку А, можемо відзначити, що величина ресурсовіддачі активів має темпи зростання 136,84%. За цей же період збільшився термін оборотності обігових активів в 4 рази в порівнянні з 2018 роком, також зросли терміни обертання запасів – в 6 раз та погашення дебіторської заборгованості в 2,6 раз, що суттєво пов'язано зі скороченням їх коефіцієнтів обертання. Строки погашення кредиторської заборгованості зросли в господарстві в 3 рази, тобто це говорить про уповільнення обертання цих коштів протягом 2018-2022 років. Оборотність власного капіталу також має негативну динаміку і показала скорочення на 77%, а операційний цикл навпаки підвищився в 5 разів.

Зважаючи на те, що фінансова стійкість підприємства залежить від його перспективної платоспроможності, проведення її оцінки та аналізу надасть в подальшому змогу визначити ефективність здійснення господарської діяльності з врахуванням фінансових можливостей підприємства в майбутньому. Відповідно можна сказати, що фінансова незалежність ДДС ІОБ НААНУ поліпшилась за період з 2018-2022 рр. Це пов'язане з збільшенням активів, які фінансуються за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Але власні обігові кошти протягом 2018-2022 років зменшились на 33,34%. За даними проведених розрахунків отримано, що коефіцієнт автономії ДДС ІОБ НААНУ знаходився в межах норми, що свідчить про достатню фінансову незалежність підприємства. Коефіцієнт фінансової залежності знизився до 0,011. Власні обігові кошти в

2022 р. становили 806649грн., що менше відповідно на 30,42% ніж в 2018 році. Коефіцієнт фінансової стабільності в 2022 році порівняно з 2018 р. збільшився в 6 раз і в підприємства також підвищився коефіцієнт фінансової стійкості. Про це свідчить збільшення активів, які фінансуються за рахунок власних фінансових ресурсів. Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів на протязі аналізованих років збільшився на 11,37 %. Але, запаси мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, вони недостатньо забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування, тому коефіцієнт покриття запасів збільшився на 11,92%. Такі показники, як коефіцієнт маневреності власного капіталу і коефіцієнт концентрації позикового капіталу зросли відповідно на 20,13% і 34,14%.

Зниження коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів господарства ДДС ІОБ НААНУ свідчить про незабезпеченість підприємства власними оборотними коштами, порівняно із присутніми на підприємстві оборотними активами. Це може свідчити про те, що підприємство нераціонально використовує свій прибуток або взагалі недоотримало суми очікуваного доходу. Якщо порівняти досліджені роки, де відбувається значне зниження даного показника, то підприємству треба вжити певних заходів для маневреності власних коштів можливо навіть із застосуванням депозитаріїв. Незначний рівень маневреності власних оборотних коштів спостерігається в періоду підприємство погашає кредиторську заборгованість для отримання майбутніх економічних вигод.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Перспективи удосконалення управління витратами та забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання

Потенціал вдосконалення управління витратами суб'єктів господарювання є значним і може бути досягнутий шляхом впровадження наступних підходів:

1. Впровадження системи бюджетування: встановлення і контроль над бюджетами допоможе забезпечити ефективне розподілення фінансових ресурсів. Це дозволить керівникам контролювати витрати на різних етапах діяльності.

2. Аналіз вартості: детальне опрацювання вартості виробництва може допомогти виявити можливості для зменшення витрат. Використання методів, таких як виробнича собівартість, ланцюговий аналіз і аналіз вартості життєвого циклу можуть привести до ефективного управління витратами в майбутньому.

3. Застосування управлінських інформаційних систем: використання сучасних інструментів технологій інформаційних систем може сприяти прозорості в управлінні фінансами. Ці системи можуть забезпечити швидкий доступ до фінансової інформації та вести систематичний облік витрат по аналітичним рахунках.

4. Підвищити ефективність закупівель: ретельний аналіз закупівельних процесів може допомогти виявити можливості для зниження витрат на матеріали та послуги. Також важливо перевіряти альтернативних постачальників та переговорювати умови контрактів для отримання кращих умов.

5. Вдосконалення контролю над запасами: раціональне управління

запасами може знизити затрати на зберігання, уникнути перевищення запасів і зменшити ризики втрати або застою товарів.

6. Фінансовий контролінг. Необхідно також забезпечити фінансовий контролінг з управління витратами та впровадження постійного моніторингу та оцінки результатів. Уважний аналіз та постійна праця над вдосконаленням процесу управління витратами допоможуть суб'єктам господарювання досягти безбиткового виробництва.

На рисунку 3.1 схематично представимо складові елементи управління витратами та їх місце в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

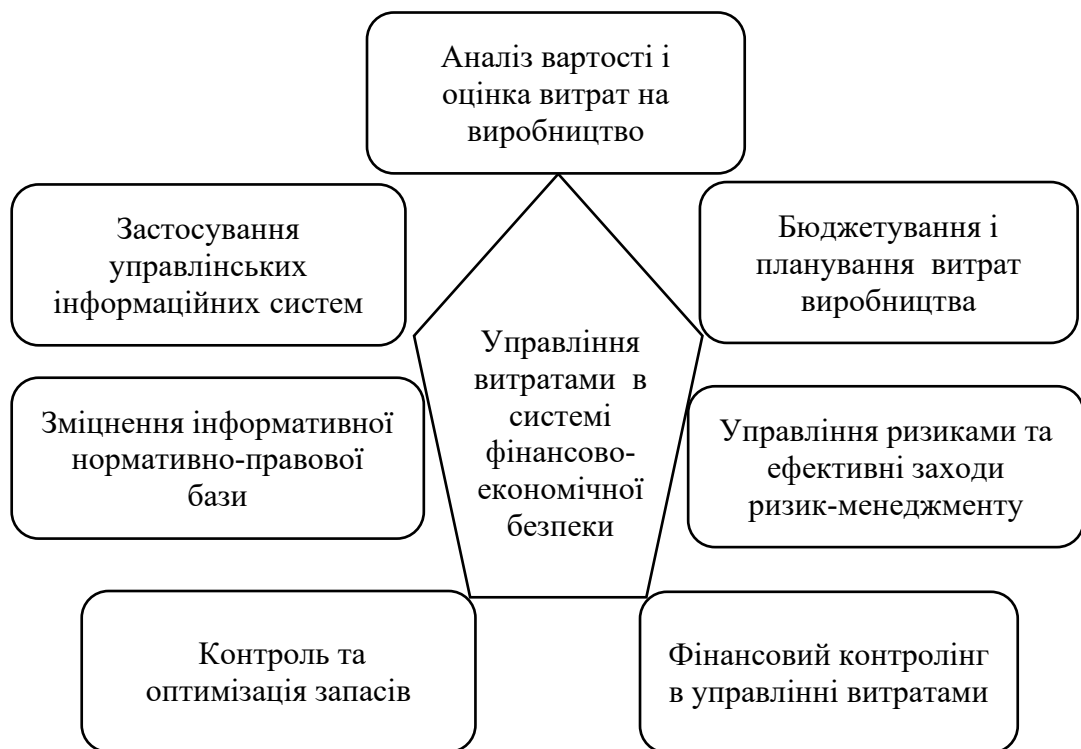

Рис.3.1. Складові управління витратами суб'єктами господарювання в системі фінансово-економічної безпеки

Пропонуємо рекомендації для підвищення та подальших перспектив забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання при реалізації наступних заходів:

1. Зміцнення інформативної нормативно-правової бази: уряди можуть працювати над розробкою та впровадженням надійної нормативно-правової

бази, яка сприяє прозорості, підзвітності та чесній конкуренції. Чіткі та комплексні правила можуть допомогти запобігти шахрайству та забезпечити рівні умови для бізнесу.

2. Удосконалення управління ризиками: Підприємства повинні зосередитися на впровадженні ефективних методів управління ризиками. Це включає виявлення та оцінку потенційних ризиків, розробку планів дій у надзвичайних ситуаціях і впровадження внутрішнього контролю. Регулярні аудити та оцінки можуть допомогти виявити вразливі місця та забезпечити своєчасні дії для зменшення ризиків.

3. Сприяння фінансовій грамотності та освіти: заохочення фінансової грамотності серед власників бізнесу, працівників і широкої громадськості може сприяти створенню більш безпечного економічного середовища. Освічені люди краще підготовлені для прийняття обґрунтованих фінансових рішень, визначення потенційних ризиків і захисту від шахрайства.

4. Застосування технологій і кібербезпеки: у сучасну епоху цифрових технологій компаніям слід віддати пріоритет заходам кібербезпеки, щоб захистити свої фінансові та економічні дані від злому. Впровадження захищених інформаційних систем, навчання співробітників найкращим практикам кібербезпеки та оновлення останніх технологій можуть допомогти зменшити кіберризики.

5. Покращення доступу до фінансування та підтримки: Уряди та фінансові установи можуть відігравати вирішальну роль у наданні бізнесу доступу до доступного фінансування та програм підтримки. Це може допомогти підприємствам подолати фінансові труднощі, підвищити конкурентоспроможність і стійкість до економічних потрясінь [48].

Важливо зазначити, що конкретні підходи можуть відрізнятися залежно від соціально-економічного контексту кожної країни чи регіону. Консультації з експертами та проведення ретельного дослідження можуть забезпечити більш конкретні та адаптовані стратегії для посилення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання.

3.2. Розробка економетричної моделі на основі регресійного аналізу залежності витрат ДДС ІОБ НААНУ

В залежності від того, яка структура операційних витрат підприємства, протягом дослідженого терміну можуть змінюватись і її обсяги. При побудові регресійної лінійної моделі залежності операційних витрат, який був обраний як незмінний результуючий показник Y , введемо змінні впливові параметри на цільову функцію, якими виступають:

X_1 - матеріальні витрат;

X_2 - витрати на оплату праці;

X_3 – амортизаційні відрахування.

Аналіз даних змінних параметрів для побудови регресійної багатофакторної моделі залежності операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Аналіз даних змінних параметрів для побудови регресійної багатофакторної моделі залежності операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ

Види витрат	2018	2022	Зміни 2022р.до 2018р.,+,-	Зміни 2022р.до 2018р
Всього операційних витрат (Y)	6678872	1608000	-5070872	24,08
Матеріальні витрати (X_1)	4186780	405000	-3781780	9,67
Витрати на оплату праці (X_2)	1869640	671000	-1198640	35,89
Амортизаційні відрахування(X_3)	194559	123000	-71559	63,22

Використовуючи електронний табличний редактор Excel для побудови регресійної багатофакторної моделі залежності операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ зробимо аналіз даних регресії на підставі наведених даних змінних параметрів, наведених в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Дані змінних параметрів для побудови регресійної багатofакторної моделі залежності операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ

№ з/п	Всього операційні витрати Y	Матеріальні витрати X1	Витрати на оплату праці X2	Амортизаційні відрахування X3
1	6678872	4186780	1869640	194559
2	8078872	427003	6857300	794569
3	6401682	585147	2139095	3668881
4	1558000	447000	786000	129000
5	1608000	405000	671000	123000

Значення коефіцієнту детермінації може бути в межах від 0 до 1, і якщо він наближається до одиниці, тим тісніше зв'язок між ознаками, а якщо при $R^2=0$, тоді це вказує на відсутність лінійного зв'язку між ознаками, при $R^2=1$ не існує кореляційного зв'язку між ознаками. Коефіцієнт кореляції (кореляційне відношення) показує, наскільки значним є вплив ознаки x на Y . Для обчислення коефіцієнта кореляції використовують наступну формулу:

$$R = \sqrt{R^2} \quad (3.1)$$

Коефіцієнт кореляції знаходиться в діапазоні $0 \leq R \leq 1$; чим ближче R до одиниці, тим в діапазоні $0 \leq R \leq 1$; чим ближче R до одиниці, тим тісніше кореляційний зв'язок між ознаками. Перевіримо адекватність лінійної моделі за критерієм Фішера. Для цього за статичними таблицями F -розподілу Фішера для 5%-ого рівня значимості (задаємо довільно) та при степенях вільності відповідно 1 і $n-2$ знайдемо критичне значення F . Розраховане значення F -критерію Фішера відповідно дорівнює

$$F = \frac{R^2}{1-R^2}(n-2) \quad (3.2)$$

Результати розрахунків побудованої регресійної моделі залежності операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ відображені в додатку В свідчать, що

F-критерій Фішера відповідає межах величині табличного значення. Таким чином, розраховане значення F більше ніж критичне. Отже, можна зробити висновок про адекватність моделі за F-критерієм Фішера.

Отримана регресійна модель оцінюється на підставі розрахованого та порівняного з табличним значенням t-критерію Стьюдента, а це вказує на адекватність багатofакторного моделювання та достовірність обраних параметрів дослідження.

Розраховані показники в результаті побудованої регресійної моделі залежності операційних витрат ДДСІОБ НААНУ зволили отримати наступне лінійне рівняння регресії:

$$Y = 323494,84 + 1,0468X_1 + 0,9576X_2 + 0,9315X_3 \quad (3.3)$$

Адекватність побудованого рівняння регресійної моделі пояснюється межами високої апроксимації, тобто наближення коефіцієнту детермінації до одиниці, який склав 0,9994 який свідчить про взаємозалежність обраних величин на 99,94%. (додаток В). Щільна залежність досліджених параметрів доводиться и також високим коефіцієнтом кореляції 0,9997.

Модель показує, що в рівнянні дуже тісний кореляційний зв'язок, який характеризує залежність результативного показника від факторів, які включено у модель (Додаток В). Напрям зв'язку між результативним та факторами, що пояснюють його, визначається на підставі знаків ("+" чи "-") відповідного коефіцієнта регресії (коефіцієнта a_i). У даному випадку знаки коефіцієнтів регресії a_1 , a_2 , a_4 негативні, a_3 є позитивним, таким чином взаємозв'язок з ним також є позитивним. Тепер здійснимо перевірку значимості коефіцієнтів регресії: a_0 і a_i . Порівнюючи попарно значення стовпців "Коефіцієнти" і "Стандартна помилка" в додатку В, бачимо, що абсолютні значення коефіцієнтів менші, ніж їхні стандартні помилки. До того ж ці коефіцієнти є значимими, про що можна судити за значеннями показника "Р-значення", які менше заданого рівня значимості $\alpha=0,05$. На основі отриманих характеристик побудованої регресійної моделі залежності операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ від елементів витрат можна зробити

висновок, що модель адекватна і може бути використана для подальшого прогнозування. Значний позитивний вплив на операційні витрати має розмір матеріальних витрат, про що свідчить його найбільша частка 1,0468.

Наступними етапом регресійного аналізу є порівняння кожної змінного фактору з результативним (операційними витратами), тому вважаємо доцільним побудувати їх регресійну залежність на підставі допоміжних даних таблиці 3.3-3.5. Регресійний аналіз витрат підприємства допомагає встановити ступінь взаємозв'язку між досліджуваними факторами (елементами), якщо цей взаємозв'язок встановлено, то це надає змогу визначити збільшення кожного параметра (підвищена кореляція) або зменшення параметра (негативна) іншого показника.

При проведенні подальших відповідних розрахунків були використані дані фінансової звітності підприємства ф.2 «Звіту про фінансові результати» ДДС ІОБ НААНУ.

Таблиця 3.3

Допоміжні дані для регресійного аналізу операційних та матеріальних витрат ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 роках.

Період	Всього операційних витрат,грн.	Матеріальні витрати,грн.
2018	6678872	4186780
2019	8078872	427003
2020	6401682	585147
2021	1558000	447000
2022	1608000	405000

Отримані результати рівняння лінійного тренду при кореляційно-регресійному аналізі операційних та матеріальних витрат ДДС ІОБ НААНУ виражені через рівняння

$$y = 0,1884 * x + 293824 \quad (3.4)$$

Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,12$, свідчить про нещільний взаємозв'язок проаналізованих параметрів, а величина індексу кореляції

лінійного тренду $R = 0,3464$ вказує на про невисоку вірогідність впливу досліджених показників на результативний, тобто 34,64%. На рисунку 3.1 побудована в комп'ютерному табличному редакторі Excel регресійна модель залежності операційних витрат та матеріальних витрат ДДС ІОБ НААНУ.

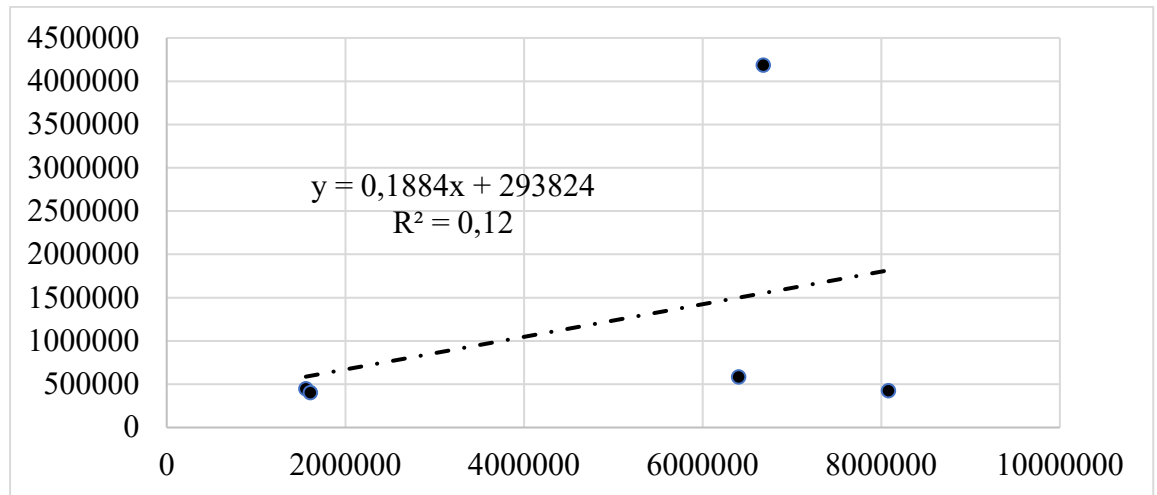

Рис. 3.1. Регресійний аналіз операційних та матеріальних витрат ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 роках.

Коефіцієнт детермінації R^2 показує частку варіації результативного значення y , яка пояснюється зміною факторів X_1, X_2, X_3, X_4 . Тобто R^2 показує, що 88% варіації операційних витрат пояснюється змінами інших використаних факторів.

Допоміжні дані для побудови регресійної наведені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Допоміжні дані для побудови регресійної залежності операційних витрат та витрат на оплату праці ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 роках.

Період	Всього операційних витрат, грн.	Витрати на оплату праці, грн.
2018	6678872	1869640
2019	8078872	6857300
2020	6401682	2139095
2021	1558000	786000
2022	1608000	671000

Отримане лінійне рівняння $y=0,6377*x-638055$ регресійної моделі залежності операційних витрат і витрат на оплату праці підприємства свідчить, що коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,5918$, показує частку варіації результативного значення y , яка пояснюється зміною факторів (рис.3.2).

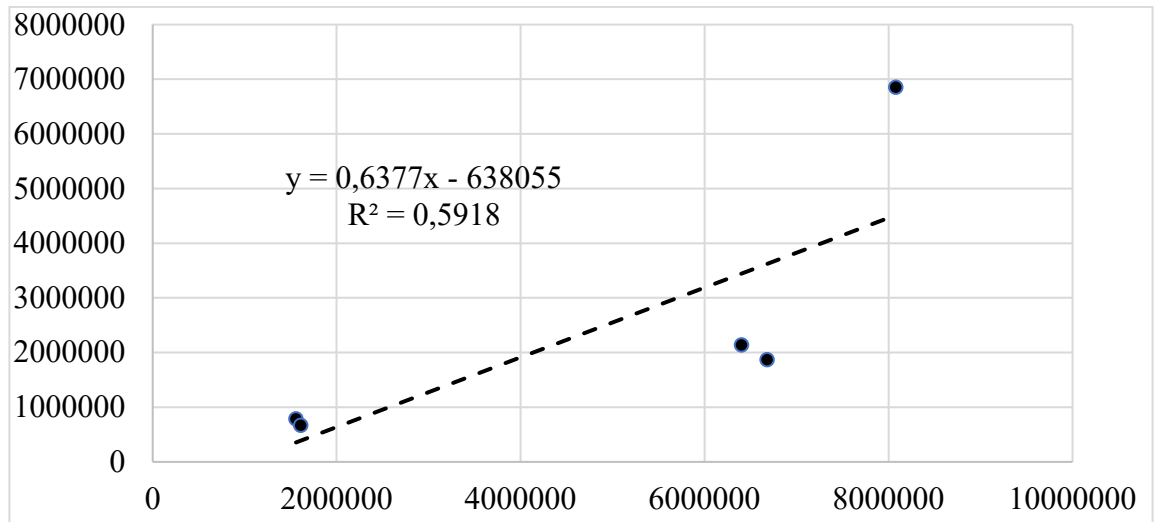

Рис. 3.2. Лінійна регресія операційних витрат та витрат на оплату праці ДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 роках.

Для того, щоб побудувати регресійну модель за допомогою функцій програми Excel були обчислені параметри рівняння $y=0,2056-18483,8$, що характеризують її надійність, а саме коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,5918$, при індексі кореляції $R = 0,7693$, що свідчить про високу залежність досліджених параметрів, які мають взаємозв'язок 76,93 %.

Таблиця 3.5

Допоміжні дані для побудови регресійної залежності операційних витрат і амортизаційних відрахувань в ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 роках.

Період	Всього операційних витрат, грн.	Амортизаційні відрахування, грн.
2018	6678872	194559
2019	8078872	794569
2020	6401682	3668881
2021	1558000	129000
2022	1608000	123000

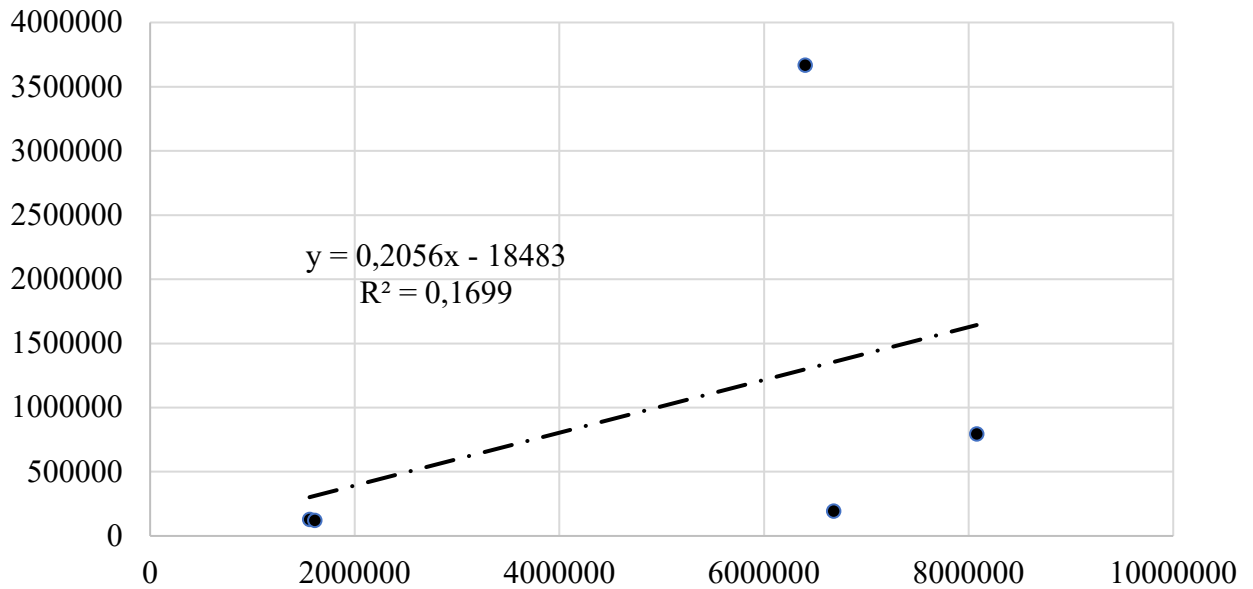

Рис. 3.3. Регресійна залежність операційних витрат і амортизаційних відрахувань в ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022 роках.

Як бачимо з рисунку 2.4, отримане рівняння $y=0,2056x-18483,8$ лінійного тренду при побудові регресійної моделі залежності операційних витрат і амортизаційних відрахувань ДДС ІОБ НААНУ, яка показала, що коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,1699$ є меншим 50% і дуже низький, що свідчить про низький рівень залежності дослідженого незалежного показника (операційних витрат) і фактором (амортизаційні відрахування).

З рисунку 3.2 бачимо, що R^2 показує лише 16,99 % варіації операційних витрат пояснюється змінами використаних факторів. На частку факторів, які не ввійшли до моделі, припадає незначна питома вага 73,01%. Відповідно індекс кореляції становить 0,4122, що свідчить про невисокий ступінь взаємозалежності досліджених факторів.

Побудована прогнозна кореляційно-регресійна параболічна модель залежності операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ, свідчить, що досліджені показники тісно корелюють між собою (рис 3.4). Величина коефіцієнту детермінації наближена до одиниці $R^2 = 0,8054$, що свідчить про тісну залежність на 80,54% досліджених параметрів, тобто модель є надійною і прийнятною за рівнянням $y=-419035,143*x^2+847949,2571*x+6930624$.

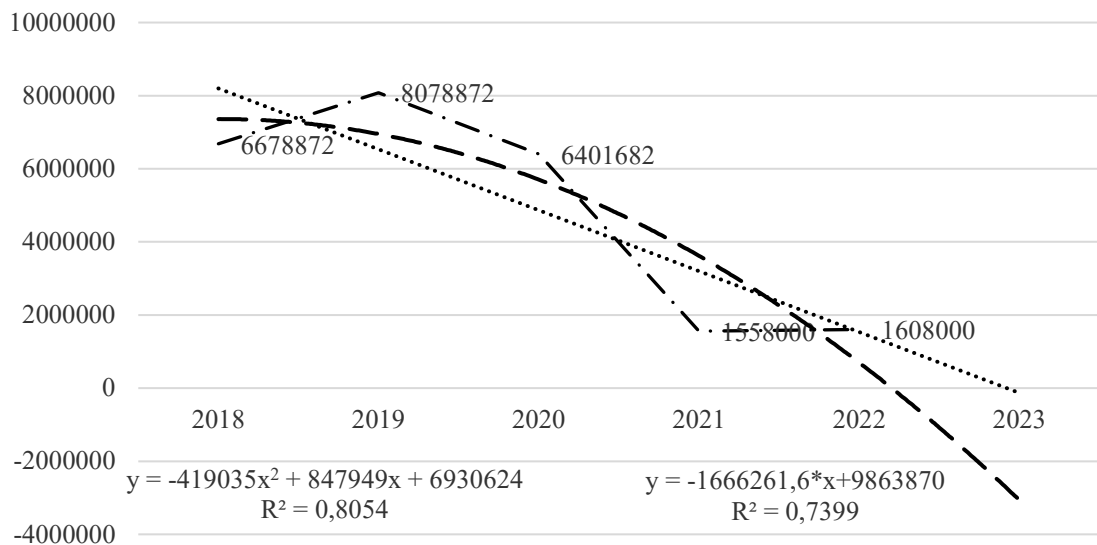

Рис. 3.4. Прогнозна кореляційно-регресійна модель залежності операційних витрат в ДДС ІОБ НААНУ за 2018-2023 рр.

Аналітичне вирівнювання залежності операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ за лінійним рівнянням $y = -1666261,6 * x + 9863870$ характеризується щільною взаємозалежністю досліджених елементів, оскільки значення апроксимації наближене до 1 і складає 0,7399, що підтверджується залежністю обраних параметрів на рівні 73,99% і коефіцієнтом кореляції 0,8602. Тобто показує лише 26,01 % варіації операційних витрат пояснюється змінами інших факторів. За побудованими моделями прогнозна величина операційних витрат має тенденцію до зменшення, що позитивно відображене на результативних показниках діяльності господарства.

В додатках Д і Е наведено прогнозування операційних витрат та показників їх ефективності в ДДС ІОБ НААНУ на основі середньоарифметичної та середньо геометричної величини. Для проведення прогнозування операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ в майбутньому звітному періоді за допомогою середньої арифметичної та середньої геометричної. При використанні інформативні показників підприємства, а також враховуючи зміни динамічних даних обчислимо величину середньої арифметичної простої операційних витрат операційних витрат ДДС ІОБ

НААНУ. Попередньо розраховані середньоарифметичні показники рентабельності витрат ДДС ІОБ НААНУ свідчать про позитивну динаміку, і показали відповідні зменшення в прогностному періоді на рівні 21,56%, при середніх темпах приросту 71,12%. В плановому році прогностний показник операційних становить - 4865085,2 грн., матеріальних витрат - 1 210 186 грн.

Значення досліджених показників середньгеометричної рентабельності за 2018-2022 роки також мають позитивну тенденцію до зростання. Так, отримано в ході проведеного розрахунку, що рентабельність витрат ДДС ІОБ НААНУ збільшиться в прогностному році на 50 відсотків, а витрати на 1 грн. зростатимуть в 2023 році до 112,74 грн.

Висновки до третього розділу

1. Потенціал вдосконалення управління витратами суб'єктів господарювання є значним і може бути досягнутий шляхом впровадження наступних підходів: впровадження системи бюджетування, аналіз вартості, застосування управлінських інформаційних систем, підвищити ефективність закупівель, вдосконалення контролю над запасами, фінансовий контролінг. Пропонуємо рекомендації для підвищення та подальших перспектив забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання при реалізації наступних заходів: зміцнення інформативної нормативно-правової бази, удосконалення управління ризиками, сприяння фінансовій грамотності та освіти, застосування технологій і кібербезпеки, покращення доступу до фінансування та підтримки. Важливо зазначити, що конкретні підходи можуть відрізнятися залежно від соціально-економічного контексту кожної країни чи регіону. Консультації з експертами та проведення ретельного дослідження можуть забезпечити більш конкретні та адаптовані стратегії для посилення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання.

2. Отримані результати рівняння лінійного тренду при кореляційно-регресійному аналізі операційних та матеріальних витрат ДДС ІОБ НААНУ

свідчать, що коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,12$, і вказує на нещільний взаємозв'язок проаналізованих параметрів, а величина індексу кореляції лінійного тренду $R = 0,3464$ вказує на про невисоку вірогідність впливу досліджених показників на результативний, тобто 34,64%. Результати регресійної моделі залежності операційних витрат та витрат на оплату праці підприємства свідчить, що коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,5918$, показує частку варіації результативного значення y , яка пояснюється зміною факторів. Отримане рівняння лінійного тренду при побудові регресійної моделі залежності операційних витрат і амортизаційних відрахувань ДДС ІОБ НААНУ, яка показала, що коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,1699$ є меншим 50% і дуже низький, що свідчить про низький рівень залежності дослідженого незалежного показника (операційних витрат) і фактором (амортизаційні відрахування). Рівень апроксимації R^2 показує лише 16,99 % варіації операційних витрат пояснюється змінами використаних факторів. На частку факторів, які не ввійшли до моделі, припадає незначна питома вага 73,01%%. Відповідно індекс кореляції становить 0,4122, що свідчить про невисокий ступінь взаємозалежності досліджених факторів.

3. Побудована прогнозна кореляційно-регресійна параболічна модель залежності операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ, свідчить, що досліджені показники тісно корелюють між собою (рис 3.4). Величина коефіцієнту детермінації наближена до одиниці $R^2 = 0,8054$, що свідчить про тісну залежність на 80,54% досліджених параметрів, тобто модель є надійною і прийнятною за рівнянням $y = -419035,143 * x^2 + 847949,2571 * x + 6930624$.

4. Аналітичне вирівнювання залежності операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ за лінійним рівнянням $y = -1666261,6 * x + 9863870$ характеризується щільною взаємозалежністю досліджених елементів, оскільки значення апроксимації наближене до 1 і складає 0,7399, що підтверджується залежністю обраних параметрів на рівні 73,99% і коефіцієнтом кореляції 0,8602. Тобто показує лише 26,01 % варіації операційних витрат пояснюється змінами інших факторів. За побудованими моделями прогнозна

величина операційних витрат має тенденцію до зменшення, що позитивно відображене на результативних показниках діяльності господарства.

5. Для проведення прогнозування операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ в майбутньому звітному періоді за допомогою середньої арифметичної та середньої геометричної. Попередньо розраховані середньоарифметичні показники рентабельності витрат ДДС ІОБ НААНУ свідчать про позитивну динаміку, і показали відповідні зменшення в прогнозному періоді на рівні 21,56%, при середніх темпах приросту 71,12%. В плановому році прогнозний показник операційних становить - 4865085,2 грн., матеріальних витрат - 1 210 186 грн. Значення досліджених показників середньгеометричної рентабельності за 2018-2022роки також мають позитивну тенденцію до зростання. Так, отримано в ході проведеного розрахунку, що рентабельність витрат ДДС ІОБ НААНУ збільшиться в прогнозному році на 50 відсотків, а витрати на 1 грн. зростатимуть в 2023 році до 112,74 грн.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Витрати суб'єктів господарювання є невід'ємною частиною їх економічної діяльності, оскільки вони відображають усі ресурси, які витрачаються на виробництво товарів або послуг та на здійснення іншої діяльності з метою досягнення своїх цілей. Ці витрати можуть включати матеріальні, трудові, фінансові, управлінські та операційні витрати. Матеріальні витрати охоплюють витрати на сировину, матеріали та інші ресурси, необхідні для виробництва. Трудові витрати включають затрати на оплату праці працівників. Фінансові витрати виникають у зв'язку з отриманням кредитів та іншими фінансовими операціями. Витрати на управління охоплюють затрати на підтримку апарату управління та інші адміністративні витрати. Операційні витрати включають витрати, пов'язані з основною діяльністю підприємства, такі як витрати на виробництво, збут та маркетинг. Ефективне управління витратами є важливим аспектом успішності будь-якого суб'єкта господарювання, оскільки воно дозволяє оптимізувати витрати і забезпечує ефективне використання ресурсів. Вивчення та аналіз витрат допомагає підприємствам приймати обґрунтовані рішення щодо управління ресурсами, збільшення ефективності виробництва та досягнення конкурентних переваг на ринку. Таким чином, розуміння економічної сутності та управління витратами є ключовим для успішного функціонування суб'єктів господарювання. Сучасні підходи до управління витратами суб'єктів господарювання в контексті забезпечення їх фінансово-економічної безпеки спрямовані на ефективне використання ресурсів та зниження ризиків. Ці підходи включають стратегічне управління витратами, оптимізацію процесів і систем, аналіз даних та прогнозування, фокус на ефективності та стратегічні партнерства з постачальниками. Шляхом розробки і впровадження цих підходів суб'єкти господарювання можуть досягти оптимального балансу між зниженням витрат і забезпеченням потреб бізнесу, що сприяє підвищенню їхньої фінансово-економічної безпеки та

стійкості. Управління витратами відіграє важливу роль у забезпеченні фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання. Організаційні складові цієї системи включають в себе бюджетування та планування витрат, системи обліку та контролю витрат, стратегічне управління витратами, впровадження технологічних інструментів, оптимізацію ланцюга постачання, ефективне управління проектами, аналіз та прогнозування фінансових ризиків. Ці складові спрямовані на зниження витрат, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та мінімізацію ризиків. Шляхом впровадження цих підходів суб'єкти господарювання можуть досягти фінансової стабільності та забезпечити свою фінансову безпеку в умовах змінного економічного середовища.

2. Фінансово-економічна діяльність Дніпропетровської дослідної станції інституту овочівництва і баштанництва НААНУ спрямована на отримання доходів і прибутку від здійснення операційної, фінансової, інвестиційної сфери господарювання. Площа сільськогосподарських угідь господарства протягом 2018-2022рр. скоротилась на 1,13 %, а площа ріллі – на 0,89 %, за рахунок чого відповідно припадає менше сільськогосподарських угідь на 1 працюючого 12,07 га, тобто на 0,14 га ніж в 2018 році. В ході проведених розрахунків за даними статистичної звітності господарства за 2018-2022 роки отримано показники оцінки рівня забезпеченості основними і оборотними засобами ДДС ІОБ НААНУ, які свідчать про підвищення середньорічної вартості основного капіталу на 523,8 тис.грн., а середньорічної вартості оборотних коштів (активів) - зростання на 969,1 тис.грн. Із фондозабезпеченістю господарства також відбулись позитивні зміни в 2022 році, тобто в розрахунку на 100 га сільгоспугідь стало припадати більше основних засобів на 163,1 тис.грн. Визначивши середньорічну величину вартості оборотних фондів в розрахунку на 100 гектарів сільгоспугідь ДДС ІОБ НААНУ можемо стверджувати, що вона підвищилась на 283,3 тис.грн. і склала в звітному періоді 848,1 тис.грн. Відносно 2018 року відбулось підвищення фондоозброєності господарства

на 18,1 тис.грн., оскільки в 2022 році на 1 середньорічного працівника припадає 161,4 тис.грн. основних засобів. В результаті проведеного аналізу та оцінки ефективності використання трудових ресурсів отримано збільшення на 27,8% продуктивності праці на одного працюючого та в 2,54 рази зростання продуктивності праці на одну гривню прямих витрат праці, темпи приросту яких становили 199,4% за досліджений період. Оцінивши динаміку та структуру товарної продукції, виробленої та реалізованої господарством відзначимо, що найбільша частка 44,99% належить пшениці озимій, а також 40,03% - соняшнику, що говорить про спеціалізацію виробництва у галузі рослинництва, обсяги якої зросли в 2,88 рази в звітному році порівняно з 2018 роком. Аналіз діяльності ДДС ІОБ НААНУ за основними фінансово-економічними показниками в 2018-2022рр. Основних фондів на один гектара сільськогосподарських угідь припадає 13,37 тис.грн, що менше на 783,68% а прямих затрат праці складає 1,3 тис.грн., що менше на 89,43% ніж в 2018 році. Таким чином, вироблено в господарстві валової товарної продукції зросло в 2,54 рази, що вплинуло на їх пропорційну частку в розрахунку одного середньорічного працівника, а в розрахунку на 100 гектарів сільгоспугідь - збільшилась в 2,58 рази. Впродовж останніх п'яти років відбулось зменшення рентабельності з 0,47 % до 0,37 %, що свідчить про несуттєве зниження ефективності діяльності господарства за понесеними операційними витратами. Які входять до собівартості виробленої продукції.

3. Служба економічної безпеки підприємства (СЕБ) має кілька сильних сторін і переваг, які є корисними та використовуються в діяльності підприємства ДДС ІОБ НААНУ: захист від економічних загроз, виявлення корупції та порушень, захист конфіденційної інформації, посилення внутрішньої контрольної-ревізійної діяльності, ефективність витрат та оптимізація процесів, підвищення довіри. Основні слабкі сторони та недоліки, які є притаманними службі економічної безпеки підприємства ДДС ІОБ НААНУ, можуть включати наступне: обмежені ресурси, відсутність

повного доступу до інформації, технологічні виклики, внутрішні загрози, брак координації. Пропонуємо декілька рекомендацій щодо посилення системи економічної безпеки господарства ДДС ІОБ НААНУ: оцінка ризиків, відповідність нормативним вимогам, заходи кібербезпеки, запобігання шахрайству, планування безперервності бізнесу, фінансова освіта та навчання, співпраця та обмін інформацією. Розрахована відносна оцінка економічної безпеки господарства ДДС ІОБ НААНУ показала що коефіцієнти складових рівня економічної безпеки коливаються в межах 0,38-0,83. Як показали результати проведеної оцінки рівні економічної безпеки господарства ДДС ІОБ НААНУ, низький рівень належить кадровій безпеці – 0,38, середнім рівнем охарактеризовані техніко-технологічна – 0,5, політико-правова безпека – 0,67, силова безпека – 0,67, інші складові мають значення наближені до нормативних і свідчать про нормальне забезпечення економічної безпеки підприємства. Таким чином, рівень фінансово-економічної безпеки підприємств є задовільним. Зробимо підсумки з огляду на вищевикладені положення організації роботи служби економічної безпеки та оцінки стану її складових в підприємстві. В господарстві ДДС ІОБ НААНУ запропоновано посилити систему економічної безпеки з метою покращення ефективності господарської діяльності на підставі рекомендованих заходів

4. В складі операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ, які зменшились на 5070872 гривень, знизилась сума витрат за всіма елементами. Також впродовж досліджених років в господарстві зменшились матеріальні витрати на виробництво продукції на 3781780 грн. та скоротились витрати на оплату праці на 1198640 гривень, і, як наслідок, відбулось зниження відрахувань на сплату соціальних відрахувань на 159833 грн. Оцінюючи рівень чистого доходу підприємства слід зауважити, що його сума знизилась за п'ять останніх років на 67,1%, тобто на 4115507 грн., що достатньо значно вплинуло на зменшення валового прибутку на 83%, або на 885091 грн. в грошовому виразі.

5. Зниження фінансового результату від звичайної діяльності становлять 48,9% за 2018-2022 рр., абсолютні зміни якого свідчать також про зменшення аналізованого показника на 15311 грн. в цьому періоді. Однак зниження собівартості на 63,7% не вплинуло на зростання чистого прибутку, навпаки, він знизився на 80,8%, показники фінансового результату від операційної діяльності в 2019-2020 та 2022 роках мають від'ємні значення, якщо порівняти 2019-2020 роки така ж сама ситуація прослідковується з фінансовим результатом від звичайної діяльності, і в цьому періоді підприємство отримало збитки. Впровадження оптимізації окремих елементів і статей в структурі витрат господарства сприятиме більш ефективному їх фінансуванню та поверненню грошових коштів у вигляді прибутків. За рахунок зменшення чистого фінансового результату (прибутку) на 25311 грн. знизилось значення майже показників рентабельності ДДСІОБ НААНУ в 2018-2022 роках (табл.2.8). Так, чистий фінансовий результат складав в 2018 році 31311 грн., тоді як в 2022 році лише 6000 грн. Сума фінансового результату від операційної діяльності скоротилась на 41311 грн. в звітному році в порівнянні з 2018 роком, що вказує на недостатню збалансованість доходів від операційної діяльності і витрат, які не відносяться до собівартості виробленої продукції, а також зростання неопераційних витрат, витрат на збут, адміністративних витрат, фінансових та інших витрат підприємства в аналізованому періоді. Розрахунки рівнів рентабельності активів за прибутком від звичайної діяльності свідчать про зменшення цього показника в 2022 році на 0,1134 відсоткових пунктів. Зниження рівня рентабельності капіталу (активів) на 0,0957 п.п. свідчить про зменшення чистого прибутку господарства в звітному році по відношенню до темпів зростання вартості капіталу (активів) господарства. Темпи зниження прибутку підприємства впродовж 2018-2022 років перебільшили темпи зростання вартості власних коштів, за рахунок яких здійснювалось фінансування діяльності, що вплинуло на зменшення їх рентабельності на 4,7045 п.п. протягом дослідженого терміну. Впродовж дослідженого терміну

в господарстві величина чистого прибутку, яка приходить на 1 грн. виробничих фондів показала зниження на -0,5983 процентних пунктів. Зниження вартості виробної продукції по відношенню до чистого прибутку від операційної діяльності свідчить про недостатній обсяг виробництва товарної продукції на підприємстві, що негативно відобразилось також на рентабельності за величиною чистого прибутку, зниження якого зафіксовано на рівні 0,2134 процентних пунктів. Позитивно характеризується в дослідженому періоді коефіцієнт реінвестування – він збільшився на 5,9355. Строки окупності капіталу та власного капіталу збільшилися відповідно на 915 та 1174 дні, що говорить про уповільнення їх обертання та збільшення терміну повернення грошовому вигляді інвестованих у капітал коштів підприємства. Короткострокова дебіторська заборгованість підприємства не перебільшує його кредиторську заборгованість, про що свідчить їх співвідношення в 2022 році на рівні 71,6%, а також спостерігається тенденція до її зменшення на 0,507 впродовж 2018-2022 років. Незначне підвищення коефіцієнтів покриття та швидкої ліквідності підприємства відповідно на 0,659 та 0,358 абс.од. вказує на зростання ліквідних активів в порівнянні із поточними зобов'язаннями впродовж останніх п'яти років. Однак найліквідніші активи, такі як грошові кошти та їх еквіваленти зменшились, про що свідчить зниження в 2022 році коефіцієнту абсолютної ліквідності господарства на 0,034 од. в порівнянні з 2018 роком, який значно менше на нормативних меж (0,2-0,5).

6. Проаналізувавши фінансову безпеку підприємства за рівнем ділової активності ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр. на підставі розрахунків додатку А, можемо відзначити, що величина ресурсовіддачі активів має темпи зростання 136,84%. За цей же період збільшився термін оборотності обігових активів в 4 рази в порівнянні з 2018 роком, також зросли терміни обертання запасів – в 6 раз та погашення дебіторської заборгованості в 2,6 раз, що суттєво пов'язано зі скороченням їх коефіцієнтів обертання. Строки погашення кредиторської заборгованості зросли в господарстві в 3 рази,

тобто це говорить про уповільнення обертання цих коштів протягом 2018-2022 років. Оборотноість власного капіталу також має негативну динаміку і показала скорочення на 77%, а операційний цикл навпаки підвищився в 5 разів.

7. Зважаючи на те, що фінансова стійкість підприємства залежить від його перспективної платоспроможності, проведення її оцінки та аналізу надасть в подальшому змогу визначити ефективність здійснення господарської діяльності з врахуванням фінансових можливостей підприємства в майбутньому. Відповідно можна сказати, що фінансова незалежність ДДС ІОБ НААНУ поліпшилась за період з 2018-2022 рр. Це пов'язане з збільшенням активів, які фінансуються за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Але власні обігові кошти протягом 2018-2022 років зменшились на 33,34%. За даними проведених розрахунків отримано, що коефіцієнт автономії ДДС ІОБ НААНУ знаходився в межах норми, що свідчить про достатню фінансову незалежність підприємства. Коефіцієнт фінансової залежності знизився до 0,011. Власні обігові кошти в 2022 р. становили 806649грн., що менше відповідно на 30,42% ніж в 2018 році. Коефіцієнт фінансової стабільності в 2022 році порівняно з 2018 р. збільшився в 6 раз і в підприємства також підвищився коефіцієнт фінансової стійкості. Про це свідчить збільшення активів, які фінансуються за рахунок власних фінансових ресурсів. Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів на протязі аналізованих років збільшився на 11,37 %. Але, запаси мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, вони недостатньо забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування, тому коефіцієнт покриття запасів збільшився на 11,92%. Такі показники, як коефіцієнт маневреності власного капіталу і коефіцієнт концентрації позикового капіталу зросли відповідно на 20,13% і 34,14%.

8. Зниження коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів господарства ДДС ІОБ НААНУ свідчить про незабезпеченість підприємства власними оборотними коштами, порівняно із присутніми на

підприємстві оборотними активами. Це може свідчити про те, що підприємство нераціонально використовує свій прибуток або взагалі недоотримало суми очікуваного доходу. Якщо порівняти досліджені роки, де відбувається значне зниження даного показника, то підприємству треба вжити певних заходів для маневреності власних коштів можливо навіть із застосуванням депозитаріїв. Незначний рівень маневреності власних оборотних коштів спостерігається в періоду підприємство погашає кредиторську заборгованість для отримання майбутніх економічних вигод.

9. В перспективі аналізуючи фінансову і економічну безпеку підприємства встановлюється мета об'єктивного аналізу величини та структури активів і пасивів підприємства, а також визначення на його основі ступеню фінансової стабільності й незалежності використаних фінансових ресурсів, а також фінансової стійкості відповідно до фінансово-господарської діяльності підприємств. Стійке фінансове становище у свою чергу впливає на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансова діяльність як складова частина господарської діяльності повинна бути спрямована на забезпечення планомірного надходження й витрати грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного і позикового капіталу й найбільш ефективно його використання.

10. Потенціал вдосконалення управління витратами суб'єктів господарювання є значним і може бути досягнутий шляхом впровадження наступних підходів: впровадження системи бюджетування, аналіз вартості, застосування управлінських інформаційних систем, підвищити ефективність закупівель, вдосконалення контролю над запасами, фінансовий контролінг. Пропонуємо рекомендації для підвищення та подальших перспектив забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання при реалізації наступних заходів: зміцнення інформативної нормативно-правової бази, удосконалення управління ризиками, сприяння фінансовій грамотності та освіти, застосування технологій і кібербезпеки, покращення доступу до

фінансування та підтримки. Важливо зазначити, що конкретні підходи можуть відрізнятися залежно від соціально-економічного контексту кожної країни чи регіону. Консультації з експертами та проведення ретельного дослідження можуть забезпечити більш конкретні та адаптовані стратегії для посилення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання.

11. Отримані результати рівняння лінійного тренду при кореляційно-регресійному аналізі операційних та матеріальних витрат ДДС ІОБ НААНУ свідчать, що коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,12$, і вказує на нещільний взаємозв'язок проаналізованих параметрів, а величина індексу кореляції лінійного тренду $R = 0,3464$ вказує на про невисоку вірогідність впливу досліджених показників на результативний, тобто 34,64%. Результати регресійної моделі залежності операційних витрат та витрат на оплату праці підприємства свідчить, що коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,5918$, показує частку варіації результативного значення y , яка пояснюється зміною факторів. Отримане рівняння лінійного тренду при побудові регресійної моделі залежності операційних витрат і амортизаційних відрахувань ДДС ІОБ НААНУ, яка показала, що коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,1699$ є меншим 50% і дуже низький, що свідчить про низький рівень залежності дослідженого незалежного показника (операційних витрат) і фактором (амортизаційні відрахування). Рівень апроксимації R^2 показує лише 16,99 % варіації операційних витрат пояснюється змінами використаних факторів. На частку факторів, які не ввійшли до моделі, припадає незначна питома вага 73,01%%. Відповідно індекс кореляції становить 0,4122, що свідчить про невисокий ступінь взаємозалежності досліджених факторів.

12. Побудована прогнозна кореляційно-регресійна параболічна модель залежності операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ, свідчить, що досліджені показники тісно корелюють між собою (рис 3.4). Величина коефіцієнту детермінації наближена до одиниці $R^2 = 0,8054$, що свідчить про тісну залежність на 80,54% досліджених параметрів, тобто модель є надійною і прийнятною за рівнянням $y=-$

$419035,143 \cdot x^2 + 847949,2571 \cdot x + 6930624$. Аналітичне вирівнювання залежності операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ за лінійним рівнянням $y = -1666261,6 \cdot x + 9863870$ характеризується щільною взаємозалежністю досліджених елементів, оскільки значення апроксимації наближене до 1 і складає 0,7399, що підтверджується залежністю обраних параметрів на рівні 73,99% і коефіцієнтом кореляції 0,8602. Тобто показує лише 26,01 % варіації операційних витрат пояснюється змінами інших факторів. За побудованими моделями прогнозна величина операційних витрат має тенденцію до зменшення, що позитивно відображене на результативних показниках діяльності господарства.

13. Для проведення прогнозування операційних витрат ДДС ІОБ НААНУ в майбутньому звітному періоді за допомогою середньої арифметичної та середньої геометричної. Попередньо розраховані середньоарифметичні показники рентабельності витрат ДДС ІОБ НААНУ свідчать про позитивну динаміку, і показали відповідні зменшення в прогнозному періоді на рівні 21,56%, при середніх темпах приросту 71,12%. В плановому році прогнозний показник операційних становить - 4865085,2 грн., матеріальних витрат - 1 210 186 грн. Значення досліджених показників середньгеометричної рентабельності за 2018-2022 роки також мають позитивну тенденцію до зростання. Так, отримано в ході проведеного розрахунку, що рентабельність витрат ДДС ІОБ НААНУ збільшиться в прогнозному році на 50 відсотків, а витрати на 1 грн. зростатимуть в 2023 році до 112,74 грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арев'єв В.О. Стратегія забезпечення фінансової безпеки підприємства як запорука його ефективного та стабільного функціонування. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2010.№29.С.63-38.
2. Бондаренко Д.С. Фінансово-економічні аспекти безпеки суб'єктів підприємництва. «Економіка і менеджмент 2023 : перспективи інтеграції та інноваційного розвитку: збірн.наук.праць Міжнарод.наук-практ.конф. (Дніпро, 6-7 квітня 2023р.)». Дніпро: Видавець Біла К.О. 2023. С.3-4.
3. Буйваленко М.В. Економічний аналіз витрат підприємства. Сумський державний університет. 2022. 58с. URL:https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/89278/1/Buivalenko_bac_r_ob.pdf.
4. Бутинець Ф.Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2012. Вип.1(22). С.11-18. <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3168/2.pdf>.
5. Варчук О. Проблеми визначення поняття витрати. *Галицький економічний вісник.Фінансово-обліково-аналітичні аспекти*. 2012. №6(39). С.98-103. URL:<https://core.ac.uk/download/pdf/60790772.pdf>.
6. Вівчар О. Специфіка управління системою фінансово-економічної безпеки бізнесу в умовах турбулентності економічних процесів. *Галицький економічний вісник*. 2015. №2(49). С.144-150. URL:<https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/49/118.pdf>.
7. Волинець М. Методика проведення аналізу операційних витрат підприємства.
8. Воробйов Ю.М., Воробйова О.І., Блажевич О.Г. Фінансова безпека підприємств. Монографія. Сімферополь: ВД «АРІАЛ». 2013. 180с. URL: <https://ta.cfuv.ru/wp-content/uploads/2015/07/178.pdf>.
9. Горобець О.С. Економічний зміст та підходи до поняття

«витрати». *Вісник Запорізького національного університету*. 2013. С.105-112. URL:https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/evzdia_5_105.pdf.

10. Грибовська Ю.М. Витрати в системі управління підприємством. *Економічний вісник Дніпровського держ.техніч.університету*. 2023. URL:<http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/283019>.

11. Григорова З.В., Кваско А.В. Сучасні методи управління витратами підприємств. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2021. №2(72). С.18-24. URL:http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2021/2_72_2021/5.pdf.

12. Губарик О.М., Чернецька О.В. Методичні аспекти облікового забезпечення формування витрат і обчислення собівартості продукції бджільництва. Обліково-фінансове забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки України на інноваційній основі: колективна монографія./За заг.ред.Павлової Г.Є., Приходька І.П. Дніпропетровськ: Герда. 2015. С. 159-169.

13. Економічна безпека підприємництва в Україні : монографія/ Ситник Г.В., Блакита Г.В., Гуляєва Н.М. та інш. Київ: Київськ. націонал.торго.-економ. ун-тет. 2020. 284с. <https://knute.edu.ua/file/MjkwMjQ=/5a209ea36441d3c8a61de7c747ac385b.pdf>.

14. Живко З.Б., Черевко О.В., Зачосова Н.В., Живко М.О., Баворовська О.В., Занора В.О. Організація та управління системою економічної безпеки підприємства: навчально-методичний посібник/ За ред. Живко З.Б. Черкаси: видавець Чабаненко Ю.А. 2019. 120с.

15. Кирильєва Л.О., Чернікова І.Б., Кирильєва Д.Д. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами в підприємствах аграрного сектору. Обліково-фінансове забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки України на інноваційній основі: колективна монографія./За заг.ред. Павлової Г.Є., Приходька І.П. Дніпропетровськ: Герда. 2015. С. 130-140.

16. Ключко Т.А. Фінансова безпека як умовах фінансової стійкості

- підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип.23. URL:<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/151/145>
17. Коба О.В., Миронова Ю.Ю. Витрати підприємства та їх класифікація до потреб управління й економічного аналізу. *Причорноморські економічні студії*. 2016.Вип.4. С. 99-103. URL:<http://bses.in.ua/journals/2016/4-2016/23.pdf>.
18. Колісник Г.М. Економічна сутність і класифікація витрат у зв'язку з узагальненням на рахунках бухгалтерського обліку. ДВНЗ «УжНУ». 2016. №29. URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7361/1/.pdf>.
19. Копилюк О.І., Музичка О.М., Рутар Р.І. Комплексна оцінка рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2022. Вип.63. С.57-61. URL:http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/63_2022/13.pdf.
20. Кудлак В.Я., Мессарош А.В. Сутність та структура витрат підприємства. *Збірник праць: «Актуальні задачі сучасних технологій VI Міжнародна науково-технічна конференція молодих учених та студентів (16-17 листопада 2017р.)»*. Тернопіль. 2017. С.189-190. URL:<https://core.ac.uk/download/pdf/161262273.pdf>.
21. Латишева О.В., Підгора Є.О. Витрати підприємств: суть, сучасні підходи до їх оцінки та управління. *Вісник економічної науки України*. 2018. №2(35).С.113-120. URL:<http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/150565>.
22. Левицький В.,Радинський С. Проблеми управління фінансово-економічним потенціалом національної та регіональних систем. 2021. С.13-28. URL:https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/35271/2/NFEPSEV_2021_Levytskyi_V-The_problems_of_financial_13-28.pdf.
23. Левковська Л.В., Добрянський О.І. Узагальнююча оцінка рівня економічної безпеки у макроекономічному вимірі. *Електронний фаховий журнал «Ефективна економіка»*. 2022. №5. URL:[:https://economy.nayka.com.ua/](https://economy.nayka.com.ua/).

24. Ляшенко Г.П., Овсянікова В.І. Витрати підприємства та управління ними. *Економіка і суспільство*. 2022. Вип.45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1929/1857/>.
25. Малик О.В. Концептуальні основи формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства. Університетські наукові записки. 2017. №64. С.207-218. URL:<http://old.univer.km.ua/visnyk/1629.pdf>
26. Маркіна І.А., Вороніна В.Л., Рудіч А.І. Теоретичні основи управління витратами підприємства. *Держава та регіони*. 2020. №4(15). С.140-147. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2020/4_2020/26.pdf.
27. Марусяк Н.Л. Фінансовий потенціал підприємства як об'єкт фінансового управління. *«Фінансові інструменти сталого розвитку економіки: матеріали I міжнар.наук.практич.конференції»* (20 березня 2018р.). Чернівці: Чернівцький нацон.ун-тет. 2018. С.198-200. URL: https://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03_збірник_сф.pdf.
28. Мельник С.І. Адаптивне управління фінансовою безпекою підприємства. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2022. №5. URL:<https://economy.nayka.com.ua/>.
29. Міщук Є.В., Брітан Н.В., Колеснік О.В. Менеджмент витрат операційної діяльності на підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. №9. С.47-50. URL:http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2015/12.pdf.
30. Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Львів. 2011. 380с.
31. Нагорна І.В., Галкіна Ю.Ю. Шляхи оптимізації витрат підприємства на прикладі ПрАТ «Укрзалізниця». *Бізнес-Інформ*. 2020. №11. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-11_0-pages-282_287.pdf.
32. Новіченко Л.С., Свирида О.А. Фінансова безпека підприємства як основа фінансової безпеки. *«Цифрова економіка та економічна безпека»*. 2023. №4(04). URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/issue/view/6>.

33. Олійник Т., Зайцева К. Система управління витратами підприємства. *Міжнародний журнал «Молодий вчений»*. 2019.№11(75).С.563-566. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1533>.
34. Орлик О.В. Стратегія забезпечення фінансово=економічної безпеки підприємства та деякі аспекти її формування. «Інформаційна та економічна безпека (INFЕКО-2016): матер.ІІІ Міжнар.науко-практ.конфер. (Харків, 28-30 квітня 2016р.)» К: УБС НБУ. 2016. С.225-228.
35. Орлик О.В. Стратегія фінансово-економічної безпеки як різновид фінансової стратегії підприємства. Теорія та методологія формування інвестиційно-фінансової стратегії розвитку суб'єктів національного господарства :монографія /За ред. Савчук Л.М., Череп А.В. Дніпро: Журфонд. 2019.С. 247-254.
36. Ортинський В.Л., Керницький І.С, Живко З.Б. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навчальний посібник. К.: Правова єдність. 2009. 544с.
37. Панченко В.А. Фінансова безпека господарської діяльності підприємства. *Фінансові дослідження*. 2019.№2(7). URL:<https://fr.stu.cn.ua/tmppdf/197.pdf>.
38. Педченко Н.С., Тітенко Л.В., Мілька А.І., Артюх-Пасюта О.В. Сутність та економічний зміст витрат підприємства: сучасний погляд. 2023. №1(107). С.29-36. URL: <http://puet.poltava.ua/index.php/economics/article/view/158>
39. Півнюк О.П. Економічна сутність та класифікація витрат в системі управління підприємством. 2016. ДВНЗ «УжНУ». URL:<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/.pdf>
40. Пігуль Н.Г.,Винокурова Н.В. Управління фінансовою безпекою вітчизняних підприємств. *Приазовський економічний вісник*. Класичний приватний університет. 2019. №13. С.157- URL:http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/2_13_uk/27.pdf.
41. Плещер Т.Є. *Управління фінансовою безпекою підприємства*.

Електронний журнал «Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім.Кузнеця». 2022.№1. С.99-101. <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/MV-01-2022.pdf>.

42. Пойда-Носик Н.Н., Черленяк І.І. Управління фінансовою безпекою на макро- та мікрорівнях: теоретико-методологічні засади. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія економіка*. 2021. Вип. 1(57). С. 59-67. <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/235724/234082>

43. Поталюк І.П., Мазіленко С.С., Прусова М.О. Фінансово-економічна безпека як основа безпеки підприємства. *Електронний журнал «Цифрова економіка та економічна безпека»*.2022. Вип.2(02). С. 156-160.

44. Птащенко Л.О. Стратегічне та інноваційне забезпечення розвитку системи економічної безпеки підприємства. Навчальний посіб. К.:»Центр учбової літератури». 2018. 320с. URL: <https://reposit.nupr.edu.ua/bitstream/PolNTU/3087/1/СІЗРСБП%20Птащенко.pdf>.

45. Редько Л. Розробка методики управління фінансовими ресурсами для забезпечення інноваційної діяльності підприємств. *Інституціональний вектор економічного розвитку*. 2015. №2. URL:<http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/1285/1/1918.pdf>.

46. Скорук О. Фінансово-економічна безпека виробничого підприємства: конспект лекцій. Луцьк: ПП «Поліграфія». 2017. 148с. URL:https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18214/1/Konspekt_FEBVP.pdf.

47. Соломіна В.Г. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємництва: навчальний посібник. Дніпро: Дніпропетровський університет внутрішніх справ. 2018. 234с. URL:<https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1694/1/Posibnik%20ZFEBP.pdf>.

48. Стратегія та механізми управління фінансово-економічними результатами. URL: https://card-file.ontu.edu.ua/bitstream/123456789/15695/1/Disser_Gubko.pdf.

49. Сухоруков А.І., Ладюк О.Д. Фінансова безпека держави :навч.посіб. К.: Центр учбов.літ. 2017.С.192с.
50. Тешева Л.В., Титаренко В.В. Основні засади формування механізму управління рентабельністю підприємства. *Причорноморські економічні студії. Економіка та управління підприємствами.* 2018. Вип.27.С.32-35. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/27_2_2018/8.pdf.
51. Терещенко Е.Ю., Стояненко І.В., Варава В.С. Особливості методичного підходу до аналізу витрат підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій.* 2022.№6. URL:<https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-04-02>
52. Ткаченко О.С., Гараган Е.О. Економічна сутність та класифікація витрат для забезпечення фінансово-економічної безпеки. *Обліково-фінансове забезпечення в управлінні економічною стійкістю підприємства: сучасні тенденції і перспективи розвитку: колективна монографія / за заг. ред. Губарик О.М., Одношевної О.О..* Дніпро: Друкарня «Стандарт» (ПП Бойко В.В.) 2023. С.311-321.
53. Ткаченко О.С.,Лебідь О.В. Шляхи удосконалення обліку загальновиробничих витрат в аграрних формуваннях. *Обліково-фінансове забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки України на інноваційній основі: колективна монографія./За заг.ред. Павлової Г.Є., Приходька І.П.* Дніпропетровськ: Герда. 2015. С. 140-150.
54. Управління фінансово-економічною безпекою держави та шляхи запобігання зовнішнім і внутрішнім загрозам: колективна монографія. Маріуполь. 2020.223с. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspu/bitstream/123456789/1746/1/upravlinnia_fina.
55. Фаріон В.Я. Сутність витрат як економічної категорії. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту.* 2013. №1(49). С.44-47. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/13844/1/97.pdf>.
56. Фень К. Напрями забезпечення економічної безпеки підприємств харчової промисловості. *Міжнародний науковий журнал «Економічний*

дискурс». 2018. Вип.1. С.62-69. URL:
<http://ed.pdatu.edu.ua/article/download/146125/144565>.

57. Фізлова Л.Д., Харченко В.О. Витрати підприємства: їх значення та вплив на ефективність роботи підприємств. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. №252(53).С.101-105. URL:
<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/>.

58. Хома І.Б. Стабілізація економічної захищеності підприємства на засадах трансформації структури фінансових ресурсів. Збірник наук.праць ДонДУУ. Серія «Економічні науки». 2014. Т.14.Вип.288. С.474-485.

59. Хома І.Б. Формування поетапного механізму трансформації стратегічного фінансового управління підприємств у точці бурифікації. Теорія та методологія формування інвестиційно-фінансової стратегії розвитку суб'єктів національного господарства: монографія / За ред. Савчук Л.М., Череп А.В. Дніпро:Журфонд. 2019.С. 231-246.

60. Цвайг Х.І., Глайко Н.В. Загрози фінансовій безпеці підприємства та шляхи її усунення. *Причорноморські економічні студії*.2016.Вип.11. С.181-185.

61. Черпак А.С. Структурно-функціональне моделювання процесу управління фінансовою безпекою підприємства. *Електронний журнал «Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім.Кузнеця»*. 2022.№1. С.127-133.
<https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/MV-01-2022.pdf>.

62. Чернишов В.В. Фінансова діагностика та роль методу прийняття рішень при забезпеченні фінансової безпеки підприємства. *БІЗНЕС-ІНФОРМ*. 2012. №7. С.135-138. URL:<https://www.business-inform.net/thematic-search/?theme=economics-of-enterprise>.

63. Шпак Я.О. Організаційно-економічний механізм управління промисловим підприємством. Дис.кандид.економ.наук Тернопіль-Хмельницький. 2020. URL:<https://nauka.khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/11-12-21.pdf>.

64. Шутько Т.І. Економічна сутність управління витратами

підприємства. *Електронний фаховий журнал «Ефективна економіка»*.2014. №12. URL:<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3681>

65. Юдіна О.І., Яровенко Т.С. Економічний зміст витрат та їх роль у процесі сталого економічного розвитку підприємства. *Електронний фаховий журнал «Ефективна економіка»*. 2019. №3. URL:http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/3_2019/54.pdf.

66. Яновський Д.І. Оптимізація витрат як елемент механізму забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2021.№3(17). С.87-95. URL:<https://economics.net.ua/ejoru/2021/No3/87.pdf>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Оцінка фінансової безпеки за рівнем ділової активності ДДС ІОБ

НААНУ в 2018-2022рр.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Приріст 2022р. в% до 2018р.
Ресурсовіддача активів, Коефіцієнт трансформації	0,92	0,91	1,08	0,84	1,26	136,84
Коефіцієнт оборотності обігових коштів	31,5	9,3	1,9	10,1	7,7	24,28
Строки одного обороту обігових коштів	11	39	190	36	47	411,9
Коефіцієнт оборотності запасів	14,9	15,7	11,6	2,9	2,4	16,1
Строки одного обороту запасів (днів)	24	23	31	125	150	622,1
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороту)	34,6	75,2	6,3	0,7	13,0	37,72
Строки погашення дебіторської заборгованості (днів)	10	5	57	503	28	265,1
Строки погашення кредиторської заборгованості (днів)	0,01	0,01	0,01	0,06	0,04	324,4
Операційний цикл, дні	35	28	88	628	178	514,6
Оборотність власного капіталу	9,39	1,22	1,15	0,20	0,28	3,01

ДОДАТОК Б

Оцінка фінансової безпеки за рівнем фінансової стійкості
ДДС ІОБ НААНУ в 2018-2022рр.

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Приріст 2022р. в% до 2018р.
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	-2652010	-1575125	-717244	878540	806649	130,42
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	52,648	16,738	7,616	3,675	5,804	111,02
Маневреність робочого капіталу	-0,155	-0,298	-0,834	0,516	-1,047	673,85
Маневреність власних обігових коштів	-0,012	-0,462	-0,811	-0,031	0,001	106,23
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	-20,798	-3,355	-1,199	-2,368	2,365	111,37
Коефіцієнт покриття запасів	-20,621	-3,208	-1,083	-2,202	2,457	111,92
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,069	0,717	0,716	0,688	0,989	1423,93
Коефіцієнт фінансової залежності	0,931	0,283	0,284	0,312	0,011	1,15
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-3,106	-0,260	-0,119	-0,166	0,279	120,13
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,302	0,283	0,284	0,312	0,405	134,14
Коефіцієнт фінансової стабільності (Коефіцієнт фінансування)	0,230	2,534	2,517	2,205	1,526	662,66
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,069	0,717	0,716	0,688	0,989	1423,93

ДОДАТОК В

Результати побудованої регресійної моделі залежності операційних витрат ДДСІОБ НААНУ

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,999707
R Square	0,999414
Adjusted R Square	0,997656
Standard Error	148292,3
Observations	5

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	3	37 502 803 793 490,6	12500934 597830,2	568,4671	0,03082
Residual	1	21 990 604 106,2	21990604106		
Total	4	37 524 794 397 596,8			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	323494,8	130030,8618	2,487831249	0,243311	-1328704	1975694	-1328704	1975694
X 1	1,046776	0,046253499	22,63128654	0,028112	0,45907	1,634483	0,45907	1,634483
X 2	0,957591	0,029569605	32,38430203	0,019652	0,581874	1,333308	0,581874	1,333308
X 3	0,931476	0,050268935	18,52985091	0,034323	0,292748	1,570203	0,292748	1,570203

ДОДАТОК Д
Прогнозування витрат ДДС ІОБ НААНУ на основі середньоарифметичної

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Зміни 2022р. до2018р.		відхилення					
						Абс. відхил., +,-	Приріст %	2019- 2018	2020- 2019	2021- 2020	2022- 2021	Середня	Середній темп приросту
Матеріальні витрати	4186780	427003	585147	447000	405000	-3781780	9,67	-3759777	158144	-138147	-42000	1 210 186	-945 445
Витрати на оплату праці	1869640	6857300	2139095	786000	671000	-1198640	35,89	4987660	-4718205	-1353095	-115000	2 464 607	-299 660
Відрахування на соціальні заходи	427833	427003	585147	196000	268000	-159833	62,64	-830	158144	-389147	72000	380 796,6	-39 958,25
Амортизація	194559	794569	3668881	129000	123000	-71559	63,22	600010	2874312	-3539881	-6000	982 001,8	-17 889,75
Всього операційних витрат	6678872	8078872	6401682	1558000	1608000	-5070872	24,08	1400000	-1677190	-4843682	50000	4865085,2	-1 267 7180
Фінансовий результат (прибуток,збиток)	31311	-16540	-145162	9000	6000	-25311	19,16	-47851	-128622	154162	-3000	-23 078,2	-6 327,75
чистий дохід	6137507	7380037	6940414	1302000,0	2022000	-4115507	32,94	1242530	-439623	-5638414	720000	4 756 391,6	-1 028 876,75
валовий прибуток	1066091	-16540	-145628	326000	181000	-885091	16,98	-1082631	-129088	471628	-145000	282 184,6	-221 272,75
повна собівартість	5071416,0	7396577,0	7086042,0	976000,0	1841000,0	-3230416	36,30	2325161	-310535	-6110042	865000	4 474 207	-807 604
Валова рент.продажу	68,2163	5,7859	8,4310	34,3318	20,0297	-48,1866	-	-62,43	2,6451	25,9008	-14,3021	34,1987	-12,0467
Рентаб. продажу, %	3,1700	10,7665	52,8626	9,9078	6,0831	20,6975	-	7,5965	42,0961	-42,9547	-3,8247	20,6975	0,7283
Рентаб. витрат, %	3,8364	10,7424	51,7762	13,2172	6,6812	21,5633	-	6,9060	41,0338	-38,559	-6,5361	21,5633	0,7112
Витрати на 1 грн. послуг	82,63	100,22	102,10	74,96	91,05	8,4186		17,5942	1,8741	-27,1367	16,0869	112,7406	2,1046
Коеф.співвідн.темрів зростання валового прибутку до темрів чистого доходу	0,2959	0,0848	0,6863	0,2456	1,7140	1,418	579,30	-0,2111	0,6014	-0,440	1,468	0,756	0,354
темпи зростання чистого доходу	522,608	1,202	0,940	0,188	1,553	-521,055	0,30	-521,4054	-0,2620	-0,752	1,365	131,622	-130,263
темпи зростання валового прибутку	154,631	0,102	1,370	0,764	0,906	-153,725	0,59	-154,5287	1,2684	-0,606	0,142	39,443	-38,431

ДОДАТОК Е
Прогнозування витрат ДДС ІОБ НААНУ на основі середньгеометричної

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	Зміни 2022р. до2018р.		Відхилення					
						Абс. відхил., +,-	Приріст %	2019- 2018	2020- 2019	2021- 2020	2022- 2021	Середня	Середній темп приросту
Матеріальні витрати	4186780	427003	585147	447000	405000	-3781780	9,67	0,1020	1,3704	0,7639	0,9060	0,7856	0,906
Витрати на оплату праці	1869640	6857300	2139095	786000	671000	-1198640	35,89	3,6677	0,3119	0,3674	0,8537	1,3002	0,854
Відрахування на соціальні заходи	427833	427003	585147	196000	268000	-159833	62,64	0,9981	1,3704	0,3350	1,3673	1,0177	1,367
Амортизація	194559	794569	3668881	129000	123000	-71559	63,22	4,0839	4,6174	0,0352	0,9535	2,4225	0,953
Всього операційних витрат	6678872	8078872	6401682	1558000	1608000	-5070872	24,08	1,2096	0,7924	0,2434	1,0321	0,8194	1,032
Фінансовий результат (прибуток,збиток)	31311	-16540	-145162	9000	6000	-25311	19,16	-0,5282	8,7764	-0,0620	0,6667	2,2132	0,667
чистий дохід	6137507	7380037	6940414	1302000,0	2022000	-4115507	32,94	1,2024	0,9404	0,1876	1,5530	0,9709	1,553
валовий прибуток	1066091	-16540	-145628	326000	181000	-885091	16,98	-0,0155	8,8046	-2,2386	0,5552	1,7764	0,555
повна собівартість	5071416,0	7396577,0	7086042,0	976000,0	1841000,0	-3230416	36,30	1,4585	0,9580	0,1377	1,8863	1,1101	1,886
Валова рентабельність продажу	68,2163	5,7859	8,4310	34,3318	20,0297	-48,1866	-	0,0848	1,4572	4,0721	0,5834	1,5494	0,583
Рентабельність продажу, %	3,1700	10,7665	52,8626	9,9078	6,0831	20,6975	-	3,3964	4,9099	0,1874	0,6140	2,2769	0,614
Рентабельність витрат, %	3,8364	10,7424	51,7762	13,2172	6,6812	21,5633	-	2,8001	4,8198	0,2553	0,5055	2,0952	0,505
Витрати на 1 грн. послуг	82,63	100,22	102,10	74,96	91,05	8,4186		1,2129	1,0187	0,7342	1,2146	1,0451	1,215

